

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет Бізнес-технологій та економіки
(повне найменування факультету)

кафедра Бізнесу та управління
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

МАГІСТР

(ступінь вищої освіти)

на тему Діагностика ймовірності банкрутства

(назва теми)

суб'єкта господарювання

Виконав(ла): студент(ка) II курсу, групи БТЕ-19КМ

Спеціальності 076 "Підприємство та торгівля"
(код: найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Економіка підприємства

Назаренко С.Г.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Керівник Чернова Т.В.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Рецензент Лищенко О.Г.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет БІЗНЕС - ТЕХНОЛОГІЙ та ЕКОНОМІКИ
 Кафедра БІЗНЕСУ та УПРАВЛІННЯ
 Ступінь вищої освіти МАГІСТР
 Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
 (код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Економіка підприємства
 (назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Б та У

ТКАЧЕНКО А.М.

« _____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Назаренко Сергій Геннадійович
 (ПРІЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Діагностика ймовірності банкрутства
суб'єкта господарювання

керівник проекту (роботи) Чернова Т.В. к.філол.н., доцент,
 (науковий ступінь, вчене звання, ПРІЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 04 » жовтня 2025 року № 452

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 10 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) нормативно-правові акти, наукові ДжЕРЕЛА,
статистична звітність КП "Водоканал"

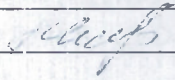
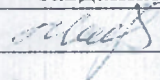
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА
ПІДПРИЄМСТВ

Діагностика ймовірності банкрутства КП "Водоканал"

Система заходів з виведення підприємства КП "Водоканал"
з кризового стану.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількість слайдів, плакатів)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		задання видав	прийняв виконане завдання
1, 2, 3	ЧЕРНОВА І.В. к.філол. наук, доцент		

7. Дата видачі завдання « 04 » ВЕРЕСНЯ 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Узгодження завдання	10.09.2025	
2	Огляд наукових джерел	25.09.2025	
3	Виконання 1 розділу	28.10.2025	
4	Виконання 2 розділу	17.11.2025	
5	Виконання 3 розділу	04.12.2025	
6	ПЕРЕВІРКА НА ПЛАГІАТ	06.12.2025	
7	Нормоконтроль та подання на кафедру	10.12.2025	

Студент(ка)

(підпис) Назаренко С.Г.
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Керівник проекту (роботи)

(підпис) ЧЕРНОВА І.В.
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 98 с., 14 таб., 4 рис., 53 джерела.

Об'єкт дослідження - інвестиційна діяльність промислового підприємства КП «Водоканал».

Предмет дослідження - управління фінансовим станом підприємства, а саме КП «Водоканал».

Мета роботи - дослідити та аналізувати забезпечення та управління фінансовим станом КП «Водоканал».

Завдання дослідження - дослідити сучасний стан розвитку підприємства КП «Водоканал» за останні роки та проаналізувати характер, напрямки і темпи діяльності підприємства, а також надати належні висновки та пропозиції щодо удосконалення управління фінансовим станом.

У першій розкривається сутність діагностики банкрутства. В ній подано економічна сутність та функції управління антикризовою діяльністю, а також інформаційно-правова база регулювання цієї діяльності.

У другій частині представлена методологія розрахунку головних показників оцінки фінансового стану підприємства: показники стану основних фінансових показників підприємства; наявність власних оборотних засобів; рентабельність; платоспроможність; ефективність використання ресурсів підприємства; фінансова стійкість.

Третя частина містить висновки зі зроблених розрахунків, а також запропоновані шляхи підвищення ефективності діяльності.

Методи дослідження - метод аналізу, розрахунково-аналітичний метод, економіко-математичні методи.

ДІАГНОСТИКА, ЙМОВІРНІСТЬ БАНКРУТСТВА, ДІЯЛЬНІСТЬ, БУХГАЛТЕРСЬКА ТА СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА .

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ	
1.1 Поняття та види банкрутства підприємств.....	8
1.2 Нормативно-правове регулювання банкрутства.....	12
1.3 Методи та моделі діагностики імовірності банкрутства.....	32
Висновки до першого розділу.....	36
2 ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА КП «ВОДОКАНАЛ»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика КП «Водоканал».....	38
2.2 Аналіз показників фінансового стану КП «Водоканал».....	41
2.3 Прогнозування ймовірності банкрутства КП «Водоканал».....	54
Висновки до другого розділу.....	67
3 СИСТЕМА ЗАХОДІВ З ВИВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА КП «ВОДОКАНАЛ» З КРИЗОВОГО СТАНУ	
3.1 Організаційно-економічні заходи з виведення підприємства з кризового стану.....	68
3.2 Економічна оцінка запропонованих заходів	79
Висновки до третього розділу.....	88
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97

ВСТУП

Сучасні умови господарювання в Україні характеризуються високим рівнем невизначеності та ризику, зумовленим тривалим воєнним станом, інфляційними процесами, порушеннями логістичних ланцюгів, валютними коливаннями та іншими макроекономічними потрясіннями. У таких умовах значно зростає кількість підприємств, що опиняються на межі фінансової нестійкості або банкрутства. За даними Міністерства юстиції України, кількість справ про банкрутство, відкритих у 2023–2025 роках, залишається високою, особливо серед державних і великих підприємств, які виконують соціально значущі функції. Діагностика імовірності банкрутства стає ключовим інструментом антикризового управління, що дозволяє своєчасно виявити загрози, оцінити фінансовий стан і розробити заходи для його стабілізації.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення методів ранньої діагностики фінансових криз для підприємств, що працюють в умовах тривалої економічної нестабільності. Особливо гостро це питання стоїть для державних компаній, які, з одного боку, мають соціальні зобов'язання та регуляторні обмеження, а з іншого — стикаються з реальними фінансовими труднощами через накопичені збитки, низьку ліквідність і залежність від зовнішніх факторів. Дослідження на прикладі акціонерного товариства «Укрпошта» — національного оператора поштового зв'язку — є особливо показовим, оскільки підприємство поєднує комерційну діяльність з виконанням соціально значущих функцій (доставка пенсій, універсальні поштові послуги) і працює в умовах значного впливу воєнних дій на інфраструктуру та логістику.

Метою дипломної роботи є діагностика імовірності банкрутства суб'єкта господарювання та розробка рекомендацій щодо запобігання фінансовій кризі й підвищення стійкості підприємства.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

- розкрити теоретичні основи поняття банкрутства, його причини та наслідки;
- розглянути сучасні методи та моделі діагностики імовірності банкрутства;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання процедур банкрутства в Україні;
- надати загальну характеристику діяльності;
- провести аналіз основних фінансових показників підприємства;
- оцінити імовірність банкрутства за допомогою багатфакторних моделей (Альтмана, Спрінгейта, Таффлера і Тішоу, Ліса, Терещенка);
- виявити основні проблеми фінансового стану підприємства;
- розробити рекомендації щодо стабілізації фінансової діяльності;
- обґрунтувати економічний ефект від запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан акціонерного товариства «Укрпошта» як суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження є методи діагностики імовірності банкрутства та напрями підвищення фінансової стійкості підприємства.

У роботі використано методи аналізу фінансової звітності, порівняльного аналізу, коефіцієнтний метод, багатфакторне моделювання, SWOT-аналіз, методи прогнозування та економічного обґрунтування.

Практична значущість роботи полягає в розробці конкретних рекомендацій, які можуть бути використані керівництвом АТ «Укрпошта» та органами державного управління для запобігання фінансовим ризикам і забезпечення стійкого розвитку національного поштового оператора. Результати дослідження також мають універсальний характер і можуть застосовуватися для діагностики фінансового стану інших державних підприємств України.

Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. Обсяг роботи відповідає встановленим вимогам і забезпечує повне розкриття теми дослідження.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття та види банкрутства підприємств

У сучасній економічній науці банкрутство підприємства розглядається насамперед як складне багатоаспектне економічне явище, що відображає глибоку фінансову кризу та незворотну втрату платоспроможності суб'єкта господарювання [1, 4]. Більшість дослідників сходяться на тому, що банкрутство є не просто юридичним фактом визнання неспроможності, а насамперед результатом порушення балансу між доходами та витратами підприємства, що призводить до неможливості своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами, державою та працівниками.

Одним із поширених підходів є трактування банкрутства як природного механізму ринкового відбору. Як пише В.І. Рудика, неефективні підприємства звільняють ресурси (капітал, робочу силу, матеріальні активи), які можуть бути перерозподілені на користь більш конкурентоспроможних суб'єктів[5]. Це сприяє підвищенню загальної ефективності економіки, стимулює інновації та запобігає затягуванню криз. Однак негативні наслідки також значні: ланцюгова реакція неплатежів (коли банкрутство одного підприємства призводить до проблем у постачальників і клієнтів), втрата податкових надходжень, зростання соціальної напруги та зниження інвестиційної привабливості регіону [7].

Цей ринковий підхід домінує в сучасній літературі, де банкрутство сприймається не як виключно негативне явище, а як необхідний елемент здорової конкуренції.

Інший поширений погляд акцентує увагу на фінансово-економічній сутності процесу. Рудика В.І., Великий Ю.М. та Зьома О.Д. у своїй роботі визначають банкрутство як стан стійкої фінансової неспроможності підприємства, коли його зобов'язання перевищують наявні активи та можливості генерувати достатні грошові потоки для їх погашення [5]. Автори підкреслюють, що

банкрутство є кінцевою стадією кризового розвитку, якій передують ціла низка негативних фінансових процесів: накопичення заборгованості, зменшення ліквідності, втрата ринкових позицій тощо.

Багато науковців (зокрема Волот О.І., Бабич І.М., Ткаченко О.О. та інші) виділяють багатогранність банкрутства, розглядаючи його одночасно як:

- фінансовий крах (повна втрата здатності обслуговувати борги);
- економічне явище (результат порушення пропорцій у відтворювальному циклі підприємства);
- соціально-економічний процес (з наслідками для працівників, кредиторів, регіональної економіки).

Окремо варто відзначити еволюцію розуміння банкрутства в науковій літературі: від вузького трактування як виключно ліквідації підприємства до ширшого — як можливості оздоровлення через санацію чи реструктуризацію. Сучасні автори (Марусяк Н.Л., Пильнюк Д. та ін.) підкреслюють, що банкрутство не завжди означає повне припинення діяльності — в багатьох випадках воно слугує інструментом для радикального оновлення бізнес-моделі та виходу з кризи [2].

У сучасній економічній літературі банкрутство підприємств класифікується за кількома критеріями, що дозволяє глибше зрозуміти його сутність і механізми виникнення. Найпоширенішою є класифікація за характером та причинами виникнення, яка виділяє чотири основні види: реальне, фіктивне, умисне (навмисне) та технічне банкрутство [2, 4, 5, 9]. Кожен з цих видів відображає різні аспекти фінансової кризи та має свої особливості.

Реальне банкрутство вважається найбільш серйозним і невідворотним видом. Воно характеризується повною втратою платоспроможності підприємства внаслідок значних реальних втрат капіталу, які роблять неможливим відновлення фінансової стійкості в майбутньому. Як зазначає О.О. Терещенко у своїй роботі «Фінансова санація та банкрутство підприємств», реальне банкрутство виникає через накопичення збитків, неефективне використання ресурсів і неможливість генерувати достатні грошові потоки

для покриття зобов'язань [6]. У такому випадку підприємство не може продовжувати діяльність без радикальних змін, і часто завершується ліквідацією.

Фіктивне банкрутство, навпаки, є штучним і спрямованим на обман кредиторів. Підприємство свідомо оголошує про свою неплатоспроможність, хоча насправді має достатньо активів для погашення боргів. Метою такого виду банкрутства є отримання відстрочки платежів, знижки на борги або перерозподіл майна на користь певних осіб. У науковій літературі, зокрема у працях В.І. Рудики та Ю.М. Великого, фіктивне банкрутство розглядається як протиправна дія, що завдає шкоди кредиторам і порушує ринкові принципи. Воно часто виявляється під час судового розгляду або фінансового аналізу.

Умисне (навмисне) банкрутство є ще одним видом, коли керівництво або власники підприємства свідомо доводять його до неплатоспроможності з метою особистої вигоди. Це може включати виведення активів, штучне збільшення боргів або некомпетентне управління [3]. Як підкреслює І.В. Олександренко у своїх дослідженнях, умисне банкрутство є кримінально караним діянням, оскільки воно не лише руйнує підприємство, але й завдає шкоди суспільству через втрату робочих місць і невиконання зобов'язань перед державою.

Технічне банкрутство відрізняється тим, що є тимчасовим і пов'язаним з короткостроковими фінансовими труднощами, такими як прострочення платежів через затримки від дебіторів. У цьому випадку активи підприємства перевищують зобов'язання, але бракує ліквідних коштів для поточних виплат [4]. За словами О.Л. Пластуна, технічне банкрутство не є остаточним і може бути подолане через реструктуризацію боргів або тимчасову фінансову допомогу, без необхідності ліквідації.

Відмінності між неплатоспроможністю та банкрутством у економічному контексті також важливі для розуміння. Неплатоспроможність є ширшим поняттям і означає тимчасову нездатність виконувати зобов'язання, тоді як

банкрутство — це остаточний стан, коли відновлення неможливе без зовнішнього втручання. Як зазначає Н.Л. Марусяк, неплатоспроможність може бути оборотною, тоді як банкрутство часто стає точкою неповернення [2].

Сучасна економічна наука розглядає причини банкрутства підприємств як комплекс взаємопов'язаних факторів, що призводять до порушення фінансової рівноваги та втрати платоспроможності [3, 7, 8].

Зовнішні причини банкрутства пов'язані з умовами макро- та мікросередовища, на які підприємство має обмежений вплив. До них належать економічні кризи, інфляція, падіння платоспроможного попиту, зростання цін на сировину, енергоносії та логістику [7, 8]. Ринкові фактори, такі як посилення конкуренції, поява нових технологій або імпорتنих товарів, також часто призводять до втрати ринкових позицій. Політичні та правові зміни (зміна податкового законодавства, регуляторні обмеження, воєнні дії) створюють додатковий тиск на бізнес.

Внутрішні причини банкрутства, навпаки, виникають всередині підприємства та безпосередньо залежать від дій керівництва. Найчастіше вони пов'язані з помилками стратегічного та оперативного менеджменту: відсутністю чіткої бізнес-стратегії, неадекватним плануванням, неефективним використанням ресурсів, надмірним борговим навантаженням [3, 8]. Фінансові причини включають хронічний дефіцит оборотних коштів, неефективну кредитну політику, завищені витрати та низьку рентабельність. Виробничі фактори — це застаріле обладнання, низька продуктивність праці, брак інновацій. Маркетингові помилки проявляються в слабкому позиціонуванні продукції, поганому розумінні потреб клієнтів та недостатньому контролю за дебіторською заборгованістю.

Отже, банкрутство в економічному розумінні є невід'ємною частиною ринкової економіки, яка виконує функцію «очищення» та оновлення. Його сутність полягає в порушенні фінансової рівноваги підприємства через сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, де вирішальну роль відіграють

саме управлінські рішення.

1.2 Нормативно-правове регулювання банкрутства

Нормативно-правове регулювання банкрутства (неплатоспроможності) підприємства являє собою сукупність правових норм, які встановлюють порядок визнання підприємства неплатоспроможним, проведення процедур відновлення його платоспроможності або ліквідації, а також захист прав та законних інтересів боржника, кредиторів, працівників та інших зацікавлених осіб [2].

У ширшому трактуванні правове регулювання банкрутства розглядається як упорядкована сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі неплатоспроможності підприємства та спрямовані на досягнення таких завдань: максимально можливе задоволення вимог кредиторів; відновлення платоспроможності боржника за наявності економічної доцільності; раціональне та ефективне використання майнових активів підприємства-банкрута; недопущення зловживань з боку боржника або окремих кредиторів; підтримання стабільності господарського обороту й забезпечення соціального захисту працівників.

Відповідно до положень Кодексу України з процедур банкрутства, ключовими цілями правового регулювання у цій сфері є пріоритетне відновлення платоспроможності боржника як основа реабілітаційного підходу; формування справедливого, прозорого та ефективного механізму задоволення вимог кредиторів; гарантування захисту прав та законних інтересів усіх учасників провадження, зокрема працівників, вимоги яких щодо виплати заробітної плати мають першочерговий характер; сприяння оздоровленню національної економіки шляхом збереження фінансово життєздатних підприємств і ліквідації тих, що не мають перспектив подальшого функціонування; а також запровадження превентивних інструментів для запобігання неплатоспроможності, включно з механізмами

превентивної реструктуризації.

Кодекс України з процедур банкрутства, ухвалений 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII та чинний у редакції станом на 28 серпня 2025 року, з урахуванням змін і доповнень, внесених Законом № 3985-IX від 19 вересня 2024 року та іншими нормативно-правовими актами 2023–2025 років, є базовим кодифікованим актом, що комплексно регулює відносини у сфері неплатоспроможності юридичних і фізичних осіб. Зазначений Кодекс систематизує норми матеріального та процесуального характеру, спрямовані на врегулювання процедур запобігання неплатоспроможності, відновлення платоспроможності боржників або їх ліквідації.

Структурно Кодекс України з процедур банкрутства побудований за книжковим принципом і складається з низки взаємопов'язаних розділів, кожен з яких регулює окремий блок правовідносин у сфері банкрутства.

Перша книга Кодексу містить загальні положення та визначає фундаментальні засади правового регулювання неплатоспроможності. У ній закріплено основні терміни й поняття, зокрема такі як боржник, кредитор, неплатоспроможність, загроза неплатоспроможності, превентивна реструктуризація, визначено принципи правового регулювання процедур банкрутства, коло суб'єктів та учасників провадження, заходи запобігання неплатоспроможності, правила підвідомчості справ господарським судам, а також встановлено відповідальність за фіктивне чи умисне банкрутство та приховування фінансової неспроможності.

Друга книга присвячена правовому статусу арбітражного керуючого як ключової фігури у провадженнях про банкрутство. У ній визначено вимоги до осіб, які можуть здійснювати функції арбітражного керуючого, їхні права та обов'язки, порядок призначення й відсторонення, підстави та межі відповідальності. Окрему увагу приділено ролі арбітражного керуючого на різних стадіях процедур — як розпорядника майна, керуючого санацією або реалізацією майна, ліквідатора чи адміністратора превентивної реструктуризації, а також питанням автоматизованого відбору, страхування

професійної відповідальності та контролю з боку держави й саморегульованих організацій.

Третя книга Кодексу, запроваджена змінами 2024 року, регламентує інститут превентивної реструктуризації як інноваційний механізм запобігання неплатоспроможності. Вона встановлює підстави для ініціювання відповідної процедури у разі наявності загрози фінансової неспроможності протягом визначеного періоду, передбачає застосування тимчасових заходів захисту боржника, визначає порядок розроблення та затвердження плану реструктуризації, механізм голосування кредиторів, повноваження адміністратора превентивної реструктуризації, а також умови завершення процедури або переходу до класичного провадження у справі про банкрутство.

Четверта книга становить основний масив норм, що регулюють провадження у справах про банкрутство юридичних осіб. У ній врегульовано порядок відкриття провадження, здійснення процедури розпорядження майном, проведення санації та ліквідації боржника, укладення мирової угоди, а також визначено особливості застосування процедур банкрутства щодо окремих категорій суб'єктів господарювання, зокрема державних підприємств, фермерських господарств, страхових організацій та інших спеціальних суб'єктів.

П'ята книга Кодексу регулює процедури відновлення платоспроможності фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб – підприємців. Вона передбачає механізми реструктуризації заборгованості, погашення боргів шляхом реалізації майна боржника, можливість звільнення фізичної особи від боргових зобов'язань після завершення процедури з урахуванням установлених винятків, а також спеціальні правила щодо фермерських господарств.

Учасники процедури банкрутства

У провадженні у справі про банкрутство беруть участь визначені Кодексом України з процедур банкрутства суб'єкти, без яких здійснення відповідних

процедур є неможливим. До обов'язкових учасників належать сторони у справі — боржник і кредитори, а також арбітражний керуючий, який забезпечує організацію та проведення процедур банкрутства або превентивної реструктуризації. Саме взаємодія цих учасників формує процесуальну основу розгляду справи про неплатоспроможність.

Боржник як учасник процедури банкрутства

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства, боржником визнається юридична особа або фізична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, яка не спроможна виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами після настання строку їх виконання. Таким чином, ключовою ознакою боржника є наявність фактичної неплатоспроможності або загрози її виникнення.

Боржник посідає центральне місце у системі правовідносин, пов'язаних із банкрутством, оскільки саме щодо нього застосовуються судові процедури, спрямовані або на відновлення платоспроможності, або на визнання банкрутом з подальшим задоволенням вимог кредиторів. Залежно від правового статусу боржника та характеру фінансової неспроможності, до нього можуть застосовуватися різні процедури: щодо юридичних осіб — розпорядження майном, санація або ліквідація; щодо фізичних осіб — реструктуризація заборгованості або погашення боргів у процедурі банкрутства.

Особливе місце в сучасному інституті неплатоспроможності займає превентивна реструктуризація, у межах якої боржник виступає ініціатором процедури з метою недопущення банкрутства. При цьому боржник, як правило, зберігає управлінські повноваження, однак його діяльність здійснюється з урахуванням обмежень, передбачених Кодексом, та під контролем адміністратора превентивної реструктуризації і суду. На боржника покладається обов'язок розкриття фінансової інформації, дотримання затвердженого плану реструктуризації та вчинення правочинів виключно в межах установлених процедур.

Боржниками у справах про банкрутство можуть бути підприємства різних організаційно-правових форм і масштабів діяльності — мікро-, малі, середні та великі суб'єкти господарювання, у тому числі державні підприємства та господарські товариства з державною часткою. У разі визнання боржника банкрутом формується ліквідаційна маса, до складу якої включається його майно з урахуванням законодавчо встановлених винятків, зокрема щодо майна, необхідного для забезпечення мінімальних життєвих потреб фізичної особи та членів її сім'ї.

Правовий статус боржника характеризується поєднанням прав і обов'язків, які реалізуються з урахуванням стадії провадження та характеру застосованої процедури. Хоча повноваження боржника можуть бути обмежені діями арбітражного керуючого або судовим контролем, Кодекс гарантує йому низку процесуальних і майнових прав.

Зокрема, боржник має право ініціювати відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, а також звернутися до суду із заявою про застосування процедури превентивної реструктуризації. Він бере участь у зборах і комітетах кредиторів через уповноважених осіб, подає пропозиції щодо планів санації або реструктуризації та бере участь у їх розробленні й затвердженні.

Важливим елементом правового статусу боржника є право на отримання інформації та процесуальний захист. Боржник може подавати заперечення щодо вимог кредиторів, отримувати необхідні документи від арбітражного керуючого, а також оскаржувати судові рішення і дії учасників провадження, якщо вони порушують його права чи законні інтереси.

У межах превентивної реструктуризації боржник наділений додатковими правами, спрямованими на стабілізацію фінансового стану. До них належать можливість залучення проміжного фінансування за погодженням суду, застосування тимчасових заходів захисту (зокрема мораторію на примусове стягнення та призупинення штрафних санкцій), внесення змін до плану реструктуризації, укладення домовленостей з кредиторами без надання

необґрунтованих переваг окремим з них, а також подання клопотань про завершення або припинення процедури.

У процедурі банкрутства боржник також має право ініціювати укладення мирової угоди, звертатися з клопотаннями про продовження мораторію чи застосування інших заходів захисту, залучати фінансування для виконання зобов'язань перед працівниками, а після визнання банкрутом — порушувати питання щодо виключення окремих активів із ліквідаційної маси, участі в інвентаризації та оцінці майна.

Кредитор як учасник процедури банкрутства

Відповідно до положень Кодексу України з процедур банкрутства, кредитором визнається фізична або юридична особа, а також уповноважений державний орган, який має грошові вимоги до боржника. До кола кредиторів належать, зокрема, контролюючі органи, що здійснюють заходи з погашення податкового боргу чи заборгованості зі сплати єдиного соціального внеску, інші державні органи, а також спеціальні суб'єкти, які діють в інтересах власників боргових цінних паперів, зокрема адміністратори за випуском облігацій.

Кредитор є однією з ключових сторін у провадженні у справах про неплатоспроможність, оскільки саме реалізація його майнових вимог зумовлює застосування відповідних процедур банкрутства. Основною метою участі кредитора у таких провадженнях є досягнення максимально можливого задоволення грошових вимог до боржника з дотриманням принципів рівності та пропорційності.

Залежно від правової природи та способу забезпечення вимог кредиторів, законодавство передбачає їх поділ на окремі категорії. Зокрема, забезпеченими кредиторами є особи, вимоги яких гарантуються заставою або іпотекою майна боржника та задовольняються переважно за рахунок предмета забезпечення. Конкурсні кредитори — це кредитори з грошовими вимогами, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство та не мають забезпечення; їхні вимоги задовольняються за рахунок конкурсної

(ліквідаційної) маси у визначеній законом черговості. Окрему групу становлять поточні кредитори, вимоги яких виникають уже після відкриття провадження та підлягають задоволенню позачергово. Крім того, законодавство виділяє й інші категорії кредиторів, зокрема за вимогами щодо відшкодування шкоди, аліментних зобов'язань чи обов'язкових платежів до бюджету.

Кредитори беруть активну участь у перебігу процедур неплатоспроможності, зокрема через участь у зборах кредиторів та діяльність комітету кредиторів. Вони наділені правом впливати на ключові рішення у справі, включно з затвердженням планів санації або реструктуризації, визначенням кандидатури арбітражного керуючого, погодженням умов реалізації майна боржника та контролем за дотриманням законності процедур. У межах інституту превентивної реструктуризації, запровадженого з 2025 року, кредитори отримали можливість впливати на умови реструктуризації заборгованості ще до офіційного визнання боржника неплатоспроможним, що підсилює превентивну функцію інституту банкрутства.

Правовий статус кредиторів у справах про банкрутство визначається сукупністю майнових і процесуальних прав, спрямованих на захист їхніх інтересів та забезпечення ефективного повернення заборгованості. Одним із базових прав кредитора є можливість ініціювати відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника або звернутися з пропозицією про застосування процедури превентивної реструктуризації за наявності загрози фінансової неспроможності.

Важливе значення має право кредитора на заявлення грошових вимог та їх включення до реєстру вимог кредиторів у встановлені законом строки. При цьому забезпечені кредитори можуть реалізовувати свої права як у межах забезпеченої, так і незабезпеченої частини вимог, тоді як поточні кредитори заявляють свої вимоги після відкриття провадження у справі.

Кредитори мають право брати участь у зборах та комітеті кредиторів із правом голосу, який реалізується з урахуванням класів кредиторів та обсягу

вимог. Через механізм колективного волевиявлення вони впливають на затвердження планів санації чи реструктуризації, ухвалення рішень щодо продажу майна боржника, а також призначення або відсторонення арбітражного керуючого. Особливий порядок реалізації прав встановлено для забезпечених кредиторів, що зумовлено наявністю заставного забезпечення їхніх вимог.

З метою гарантування законності процедур кредитори наділені правом отримувати інформацію про фінансовий стан боржника та хід провадження, ознайомлюватися зі звітами арбітражного керуючого, а також оскаржувати його дії чи бездіяльність і судові рішення. Окреме значення має право кредиторів контролювати порядок реалізації майна боржника, погоджувати умови аукціонів та оскаржувати правочини, вчинені боржником на шкоду кредиторам.

У межах превентивної реструктуризації кредитори можуть подавати пропозиції до плану реструктуризації, брати участь у його обговоренні та голосуванні, ініціювати внесення змін або припинення процедури у разі невиконання плану боржником. Крім того, кредитори мають право брати участь в укладенні мирової угоди, отримувати задоволення своїх вимог у порядку встановленої черговості під час ліквідації боржника, а також реалізовувати інші права, передбачені законодавством.

Господарський суд як учасник процедури банкрутства

Господарський суд відіграє ключову роль у механізмі правового регулювання неплатоспроможності, виступаючи інституційним гарантом балансу інтересів усіх учасників провадження — боржника, кредиторів, працівників, а також держави. Його діяльність у справах про банкрутство ґрунтується на поєднанні принципу диспозитивності, що передбачає ініціативу сторін, та принципу активного судового контролю, спрямованого на забезпечення законності процедур і недопущення зловживань.

На відміну від класичного позовного провадження, у справах про банкрутство господарський суд не обмежується виключно вирішенням

окремих спорів, а здійснює комплексне процесуальне керівництво всією процедурою. Суд уповноважений приймати рішення щодо відкриття провадження, призначення та відсторонення арбітражних керуючих, затвердження ключових документів, зокрема планів санації та реструктуризації, застосування заходів забезпечення вимог кредиторів, контролю за діями учасників процедури, а також вирішення питань, пов'язаних із майном боржника, обсягом зобов'язань і звільненням від боргів.

Особливого значення роль господарського суду набуває у межах процедури превентивної реструктуризації, запровадженої з 2025 року. У цій процедурі суд відкриває провадження в спрощеному порядку ще до формального визнання боржника неплатоспроможним, затверджує план реструктуризації заборгованості, застосовує тимчасові заходи захисту боржника, зокрема знімає арешти з майна та запроваджує обмеження щодо примусового стягнення.

Здійснюючи свої повноваження, господарський суд керується принципами процесуальної економії, забезпечення справедливого балансу інтересів боржника і кредиторів, дотримання черговості задоволення вимог, а також захисту прав соціально вразливих категорій, зокрема працівників. У сучасних умовах судова практика у справах про банкрутство враховує також особливості правового режиму воєнного стану, що проявляється у продовженні процесуальних строків, обмеженні відкриття проваджень щодо окремих категорій підприємств та застосуванні спеціальних тимчасових правил.

Компетенція господарського суду у справах про неплатоспроможність визначається Кодексом України з процедур банкрутства та має вичерпний характер. Одним із базових повноважень суду є розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство або неплатоспроможність, перевірка наявності встановлених законом підстав для застосування відповідних процедур, прийняття рішення про відкриття або відмову у відкритті

провадження, призначення арбітражного керуючого та офіційне оприлюднення інформації про початок справи.

Важливою складовою судової діяльності є формування та контроль інституту арбітражного керуючого. Господарський суд здійснює його призначення з використанням автоматизованих механізмів, визначає обсяг повноважень на відповідній стадії процедури, а у разі виявлення порушень, конфлікту інтересів або неналежного виконання обов'язків — ухвалює рішення про відсторонення такого керуючого.

Суд також наділений повноваженнями щодо затвердження планів відновлення платоспроможності боржника, зокрема планів санації юридичних осіб, реструктуризації боргів фізичних осіб та превентивної реструктуризації. У межах цих повноважень він перевіряє відповідність запропонованих заходів вимогам законодавства, дотримання інтересів кредиторів, економічну обґрунтованість планів, а також затверджує зміни до них або повертає їх на доопрацювання.

Окреме місце у системі судових повноважень займає контроль за перебігом процедур банкрутства. Господарський суд розглядає звіти арбітражного керуючого, скарги на його дії чи бездіяльність, ухвалює рішення щодо порядку реалізації майна боржника, застосовує або скасовує мораторій на задоволення вимог кредиторів, а також вирішує питання щодо зняття арештів і інших обмежень, які перешкоджають виконанню планів відновлення платоспроможності.

У разі неможливості відновлення платоспроможності боржника господарський суд приймає рішення про визнання його банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури або процедури погашення боргів. До повноважень суду належать призначення ліквідатора, затвердження ліквідаційного балансу, визначення складу ліквідаційної маси з урахуванням установлених законом винятків, а також встановлення черговості задоволення вимог кредиторів.

Суд також уповноважений ухвалювати рішення про закриття провадження у

справі про банкрутство у випадках відновлення платоспроможності боржника, затвердження мирової угоди, відсутності майна, смерті фізичної особи або настання інших передбачених законом підстав, а щодо фізичних осіб — приймати рішення про звільнення від боргових зобов'язань з урахуванням установлених обмежень.

Крім того, господарський суд розглядає майнові та пов'язані з ними спори, що виникають у межах справи про банкрутство, зокрема щодо визнання правочинів недійсними, стягнення заборгованості або відшкодування шкоди, а також вирішує питання міжнародного співробітництва, пов'язані з визнанням іноземних процедур банкрутства та наданням судової допомоги.

Арбітражний керуючий як учасник процедури банкрутства

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства, арбітражний керуючий є фізичною особою, яка на професійній основі здійснює діяльність у сфері неплатоспроможності та має належне підтвердження права на її здійснення. Така особа повинна отримати відповідне свідоцтво та бути внесеною до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, що забезпечує публічність і прозорість доступу до інформації про осіб, уповноважених виконувати функції у справах про банкрутство.

Арбітражний керуючий виступає незалежним професійним суб'єктом, який призначається господарським судом і наділяється широким колом повноважень, необхідних для ефективного здійснення процедур неплатоспроможності. Його правовий статус ґрунтується на принципах незалежності, неупередженості, професійної відповідальності та підконтрольності суду. Важливою особливістю є те, що в межах однієї справи арбітражний керуючий не може одночасно виконувати кілька функціональних ролей.

Залежно від стадії та виду процедури арбітражний керуючий здійснює різні функції. На етапі розпорядження майном він діє як розпорядник майна, забезпечуючи аналіз фінансового стану боржника, збереження його активів, формування реєстру вимог кредиторів та організацію роботи зборів

кредиторів. У процедурі санації арбітражний керуючий виконує повноваження керуючого санацією, спрямовуючи свою діяльність на відновлення платоспроможності боржника шляхом реалізації плану санації, оптимізації структури активів і зобов'язань, а також залучення інвестиційних ресурсів.

У разі визнання боржника банкрутом арбітражний керуючий призначається ліквідатором і здійснює заходи з формування ліквідаційної маси, реалізації майна боржника в установленому законом порядку, зокрема через електронні аукціони, та проведення розрахунків із кредиторами відповідно до черговості задоволення вимог. У справах про неплатоспроможність фізичних осіб арбітражний керуючий може виконувати функції керуючого реструктуризацією або керуючого реалізацією, забезпечуючи реструктуризацію заборгованості або продаж мана з метою погашення боргів.

Окреме місце у сучасній системі процедур неплатоспроможності займає адміністратор превентивної реструктуризації, який діє в межах нової процедури, запровадженої з 2025 року. Його повноваження пов'язані з контролем за виконанням плану превентивної реструктуризації, участю у переговорах між боржником і кредиторами, ініціюванням зняття арештів та інших обмежень, що перешкоджають реалізації плану, а також підготовкою регулярних звітів для господарського суду і наданням рекомендацій щодо недопущення настання неплатоспроможності.

Арбітражний керуючий забезпечує прозорість і законність перебігу процедур, сприяє збереженню майна боржника, виявленню прихованих активів, здійснює контроль за дотриманням мораторію на задоволення вимог кредиторів і правильністю застосування черговості виплат. Для виконання покладених на нього функцій арбітражний керуючий має право на доступ до широкого кола інформації про боржника, включно з даними банківських установ, державних реєстрів та іншими відомостями, необхідними для здійснення процедур.

Права й обов'язки арбітражного керуючого детально регламентовані Кодексом України з процедур банкрутства та спеціальними нормами, що застосовуються залежно від конкретної процедури. Ключовими правами арбітражного керуючого є право звернення до господарського суду та судів інших юрисдикцій з позовами й клопотаннями, зокрема щодо визнання правочинів боржника недійсними, зняття арештів з майна або стягнення заборгованості з третіх осіб.

Арбітражний керуючий наділений правом скликати та організувати роботу зборів і комітету кредиторів, беручи участь у їх засіданнях з дорадчим голосом. Важливим елементом його правового статусу є право на отримання винагороди, розмір і порядок виплати якої залежать від виду процедури та результатів діяльності керуючого, а також можливість залучати експертів, оцінювачів і спеціалістів для забезпечення ефективного виконання покладених функцій.

З метою належного здійснення повноважень арбітражний керуючий має право отримувати інформацію від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, банківських установ і державних реєстрів, у тому числі відомості про рахунки боржника, наявні обтяження та дебіторську заборгованість. У межах процедур він також уповноважений розпоряджатися майном боржника, укладати договори, ініціювати припинення або відмову від економічно невігідних правочинів, а за наявності законних підстав — порушувати питання щодо зняття арештів чи інших обмежень.

До обов'язків арбітражного керуючого належать належне виконання функцій, передбачених Кодексом, дотримання принципів законності, добросовісності та неупередженості, своєчасне подання звітів і процесуальних документів до господарського суду, а також ініціювання продовження або завершення відповідної процедури у випадках, передбачених законом.

Відповідальність у сфері банкрутства за Кодексом України з процедур банкрутства

Кодекс України з процедур банкрутства встановлює цілісну та системну модель правового регулювання неплатоспроможності, яка поєднує заходи відповідальності учасників провадження з чітко визначеними процедурами відновлення платоспроможності або припинення діяльності боржника. Реалізація таких процедур здійснюється виключно під контролем господарського суду за обов'язкової участі арбітражного керуючого, що забезпечує законність, прозорість і баланс інтересів сторін.

Залежно від фінансового стану боржника, мети провадження та економічної доцільності законодавством передбачено застосування процедур як у послідовному, так і в альтернативному порядку.

Основні процедури передбачені Кодексом України з процедур банкрутства:

1. Розпорядження майном

Розпорядження майном є початковою та підготовчою процедурою, яка вводить після прийняття господарським судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Її основним призначенням є створення умов для збереження активів боржника та об'єктивної оцінки його фінансового стану.

У межах цієї процедури здійснюється аналіз платоспроможності боржника, формується реєстр вимог кредиторів, проводиться інвентаризація майна та вживаються заходи щодо запобігання його незаконному відчуженню. Одночасно вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів, що тимчасово обмежує примусове стягнення боргів.

Строк розпорядження майном становить 170 днів. За результатами процедури господарський суд ухвалює рішення про перехід до санації, відкриття ліквідаційної процедури або закриття провадження у справі.

2. Санація

Санація є процедурою, спрямованою на відновлення платоспроможності юридичної особи без припинення її господарської діяльності. Основною метою санації є фінансове оздоровлення боржника шляхом реалізації комплексу економічних, організаційних та правових заходів, передбачених

планом санації.

План санації підлягає обов'язковому схваленню зборами кредиторів і затвердженню господарським судом. Він може передбачати реструктуризацію заборгованості, частковий продаж майна, залучення інвестицій, зміну структури управління, реорганізацію підприємства або зміну власника.

Тривалість процедури санації за загальним правилом не перевищує 12 місяців, однак за наявності обґрунтованих підстав може бути продовжена до 18 місяців. У разі успішного виконання плану провадження у справі підлягає закриттю, а за відсутності позитивного результату — суд переходить до ліквідаційної процедури.

3. Ліквідація

Ліквідація застосовується у випадках, коли відновлення платоспроможності боржника є неможливим або економічно недоцільним. У межах цієї процедури боржник визнається банкрутом, а його діяльність припиняється.

Ключовими етапами ліквідації є формування ліквідаційної маси, реалізація майна боржника, зокрема шляхом електронних аукціонів, а також задоволення вимог кредиторів відповідно до законодавчо встановленої черговості. Після завершення розрахунків господарський суд затверджує ліквідаційний баланс.

Процедура ліквідації завершується виключенням юридичної особи з Єдиного державного реєстру. У справах щодо фізичних осіб можливе звільнення боржника від непогашених зобов'язань, за винятком боргів, які не підлягають списанню згідно із законом.

4. Мирова угода

Мирова угода є формою добровільного врегулювання спору між боржником і кредиторами та може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. Її укладення спрямоване на припинення судового провадження шляхом досягнення компромісу між сторонами.

Умови мирової угоди можуть передбачати відстрочку або розстрочку

виконання зобов'язань, зменшення розміру боргу, зміну способу виконання зобов'язань або конвертацію боргу в корпоративні права. Мирова угода набирає чинності лише після її затвердження зборами кредиторів та господарським судом. У разі невиконання її умов провадження у справі може бути відновлено.

5. Превентивна реструктуризація

Превентивна реструктуризація є новою процедурою, спрямованою на запобігання неплатоспроможності боржника ще до виникнення формальних ознак банкрутства. Підставою для її застосування є наявність загрози неплатоспроможності протягом наступних 12 місяців.

Основною метою цієї процедури є реструктуризація боргових зобов'язань і збереження підприємства без визнання його банкрутом. Для превентивної реструктуризації характерні спрощений порядок відкриття, тимчасове припинення нарахування штрафних санкцій, заборона примусового стягнення, зняття арештів з майна та надання боржнику судового захисту від відкриття справи про банкрутство.

План превентивної реструктуризації підлягає затвердженню господарським судом. Строк процедури, як правило, не перевищує чотирьох місяців з можливістю продовження. У разі невиконання плану суд переходить до загального провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, Кодекс України з процедур банкрутства закріплює гнучку та багаторівневу систему процедур, у якій пріоритет надається відновленню платоспроможності боржника та збереженню економічно активних суб'єктів. Ліквідація розглядається як крайній захід, що застосовується лише за відсутності реальних можливостей фінансового оздоровлення, при цьому забезпечується максимальне задоволення вимог кредиторів і дотримання балансу інтересів усіх учасників провадження.

Відповідальність за порушення законодавства у сфері банкрутства в Україні

Ефективне функціонування інституту банкрутства неможливе без чітко вибудованої системи юридичної відповідальності за порушення вимог

законодавства про неплатоспроможність. Кодекс України з процедур банкрутства у взаємозв'язку з нормами цивільного, господарського, адміністративного та кримінального права формує комплексний механізм впливу на учасників провадження з метою запобігання зловживанням, захисту прав кредиторів і забезпечення справедливості процедур.

Відповідальність у сфері банкрутства має міжгалузевий характер і може наставати щодо боржника, його керівників і власників, кредиторів, арбітражного керуючого та інших осіб, які прямо або опосередковано впливають на перебіг процедури. Залежно від характеру порушення та його наслідків застосовуються цивільно-правові, господарсько-правові, дисциплінарні, адміністративні або кримінальні заходи відповідальності.

Цивільно-правова та господарсько-правова відповідальність у справах про банкрутство спрямована передусім на відновлення порушених майнових прав. Вона проявляється у відшкодуванні збитків, завданих неправомірними діями чи бездіяльністю учасників процедури, а також у застосуванні наслідків недійсності правочинів боржника. До підстав такої відповідальності належать приховування або незаконне відчуження майна, порушення черговості задоволення вимог кредиторів та подання недостовірної фінансової інформації.

Особливе значення у процедурі банкрутства має субсидіарна відповідальність керівників та осіб, які контролювали діяльність боржника. Вона застосовується у випадках, коли банкрутство стало наслідком умисних дій або грубої недбалості, доведення підприємства до неплатоспроможності чи порушення обов'язку своєчасного звернення до господарського суду. Сутність субсидіарної відповідальності полягає у можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок особистого майна винних осіб у разі недостатності активів боржника.

Боржник у процедурі банкрутства несе відповідальність за недотримання встановлених Кодексом обов'язків, зокрема за неподання або спотворення інформації про фінансовий стан, порушення мораторію, невиконання

затверджених планів санації чи реструктуризації. Водночас і кредитори можуть бути притягнуті до відповідальності у разі зловживання процесуальними правами, подання завідомо необґрунтованих вимог або порушення принципу рівності кредиторів.

Арбітражний керуючий як професійний учасник провадження несе підвищену відповідальність за належне виконання своїх повноважень. За порушення вимог законодавства, конфлікт інтересів, недобросовісне управління майном або неналежний контроль за процедурами до нього застосовується дисциплінарна відповідальність, що може полягати у попередженні, накладенні штрафу, тимчасовому зупиненні або анулюванні права на здійснення діяльності.

Адміністративна відповідальність у сфері банкрутства настає у випадках порушення встановленого порядку здійснення процедур, невиконання законних вимог суду чи арбітражного керуючого, а також недотримання вимог щодо подання інформації та звітності. Такі порушення, як правило, тягнуть за собою накладення адміністративних штрафів.

Найсуровішою формою юридичної відповідальності є кримінальна, яка застосовується у разі вчинення суспільно небезпечних діянь у сфері неплатоспроможності. Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за доведення до банкрутства, фіктивне банкрутство, приховування фінансової неспроможності, незаконні дії у разі банкрутства та підроблення фінансової документації. Такі діяння посягають не лише на інтереси кредиторів, а й на стабільність економічних відносин у цілому.

Таким чином, нормативно-правове регулювання банкрутства в Україні формує комплексну систему процедур, учасників та відповідальності, спрямовану на відновлення платоспроможності боржника, захист прав кредиторів та забезпечення стабільності господарського обороту. Законодавство визначає чіткі права та обов'язки боржника, кредиторів, арбітражного керуючого та господарського суду, регламентує процедури санації, ліквідації, превентивної реструктуризації та укладення мирових угод.

Система відповідальності у сфері банкрутства, яка включає цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність, забезпечує дотримання законності та добросовісності учасників процесу. Такий багаторівневий підхід дозволяє мінімізувати зловживання, ефективно розподіляти майно боржника та підтримувати баланс інтересів усіх сторін, що є необхідною умовою функціонування ефективного і прозорого інституту банкрутства в Україні.

1.3 Методи та моделі діагностики імовірності банкрутства

Діагностика ймовірності банкрутства є важливою складовою системи антикризового управління підприємством. Її мета — своєчасно виявити фінансові загрози, оцінити рівень ризику неплатоспроможності та визначити можливі шляхи стабілізації діяльності. Для прогнозування банкрутства використовуються кількісні та якісні методи, а також математичні моделі, що дозволяють оцінювати фінансовий стан підприємства на основі системи показників.

Для прогнозування банкрутства використовуються кількісні та якісні методи, а також математичні моделі, що дозволяють оцінювати фінансовий стан підприємства на основі системи показників. Кількісні методи базуються на аналізі фінансової звітності (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів), тоді як якісні — враховують неформальні фактори, такі як управлінські рішення, ринкові тенденції чи зовнішні шоки. Комбінація цих підходів забезпечує комплексну оцінку.

У науковій та практичній літературі існує значна кількість підходів до діагностики банкрутства. Перші моделі з'явилися в 1960-х роках у США (модель Альтмана), а згодом адаптувалися до європейських та пострадянських економік. В Україні розвиток моделей пов'язаний з переходом до ринкової економіки в 1990-х, коли з'явилися адаптовані версії для національних стандартів бухгалтерського обліку. Для систематизації цих підходів доцільно виділити основні класифікаційні групи моделей, які

відрізняються за принципом побудови, набором вхідних показників та точністю прогнозу.

Узагальнену класифікацію моделей оцінки схильності до банкрутства наведено в таблиці 1.1:

Таблиця 1.1 Класифікація моделей оцінки схильності до банкрутства

Класифікаційна група моделей	Характеристика та приклади моделей
1. Моделі з використанням фінансових коефіцієнтів	Оцінюють окремі показники ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості. Приклади: модель У. Бівера (Beaver's model), індикатори загрози кризи І.О. Бланка, коефіцієнт поточної ліквідності, швидкої ліквідності.
2. Моделі з використанням агрегованих показників	Грунтуються на формуванні інтегрального індикатора з кількох коефіцієнтів. Приклад: модель визначення ліквідності балансу В.В. Ковальова, індекс кредитоспроможності.
3. Моделі дискримінантного аналізу	Використовують багатофакторні математичні рівняння для класифікації підприємств за ступенем ризику. Приклади: Z-рахунок Альтмана (1968), модель Ліса (1972), модель Спрінгейта (1978), модель Таффлера і Тішоу (1977), іркутська модель (1990-ті), рейтингові моделі Р.С. Сайфуліна і Г.Г. Кадикова (1990-ті), універсальна дискримінантна модель О.О. Терещенка (2000-ті), модель А.В. Матвійчука (2010-ті).
4. Моделі з використанням бальних оцінок	Передбачають оцінювання підприємства за набором критеріїв шляхом присвоєння балів. Приклад: А-рахунок Аргенті (A-score), бальна модель Федерального управління з питань неспроможності підприємств України.
5. Методи стратегічного аналізу	Враховують вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову стабільність. Приклад: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, матриця BCG, SPACE-аналіз.
6. Неформальні моделі	Базуються на експертних оцінках, анкетуванні, тестах. Приклади: тест Ernst & Young, тест Тоні Скоуна (Scorecard method),

чек-листи для аудиту.

7. Штучні інтелектуальні системи Використовують інтелектуальні алгоритми для прогнозування (нейромережі, нечітка логіка, експертні системи, машинне навчання). Приклади: моделі на базі нейронних мереж (ANN), метод опорних векторів (SVM), дерева рішень. У 2025 році ці моделі інтегруються з big data для реального часу аналізу.

8. Поєднання моделей Інтегровані підходи, що поєднують кількісні та якісні методи: модель В.В. Ковальова з А-рахунком, матриці фінансової рівноваги, гібридні методики з використанням агрегованих та стратегічних моделей, комплексні моделі з логістичним регресом та нейромережами.

Джерело: складено автором [11, 12]

Класифікація дозволяє лише визначити типологічні групи моделей, не розкриваючи їх ефективності, практичних можливостей чи обмежень. Для ґрунтовного розуміння того, як конкретні моделі працюють у реальних умовах, важливо оцінити їх сильні й слабкі сторони, а також специфіку застосування в різних економічних середовищах.

З цією метою у таблиці 1.2 подано порівняльну характеристику найбільш поширених моделей прогнозування банкрутства. Вибірка включає моделі, які найчастіше застосовуються в українській практиці.

Таблиця. 1.2 Порівняльна характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємств

Назва моделі	Переваги	Недоліки
Модель Альтмана (Z-score, 1968)	<ul style="list-style-type: none"> Висока точність прогнозування для великих виробничих підприємств (до 95% за оригінальними тестами). Простота розрахунку та інтерпретації. Широко апробована у світовій практиці, включаючи емпіричні тести на тисячах компаній. Можливість адаптації для приватних компаній та emerging markets. 	<ul style="list-style-type: none"> Обмежена застосовність в умовах української економіки через відмінності у стандартах звітності (ГААП vs МСФЗ).

- Орієнтована на великі компанії виробничої сфери, нижча точність для торгівлі, послуг та МСП.

- Не враховує інфляцію та валютні ризики.

Модель Спрінгейта (Springate, 1978) • Висока точність у короткостроковому періоді (до 92%).

- Невелика кількість показників (4), спрощений розрахунок.

- Ефективна для експрес-діагностики та скринінгу. • Недостатньо враховує галузеві особливості.

- Потребує адаптації до нестабільних економік (нижча точність в умовах кризи).

- Базується на канадських даних 1970-х.

Модель Таффлера і Тішоу (Taffler & Tisshaw, 1977) • Добре працює для європейських підприємств (точність ~85%).

- Проста інтерпретація та доступність даних з балансу.

- Враховує британські стандарти, близькі до МСФЗ. • Нижча точність у країнах з високою економічною нестабільністю (як Україна).

- Чутливість до національних стандартів звітності.

- Менша популярність в Україні

Модель Ліса (Liss, 1972) • Висока точність для виробничого сектору.

- Комплексний багатofакторний підхід.

- Добрі результати для середніх підприємств. • Менш поширена у практиці через складність.

- Вимагає детальної фінансової інформації.

- Застарілі коефіцієнти для сучасних економік.

Модель Терещенка (універсальна дискримінантна, 2003–2006) • Найкраще відображає реалії української економіки (розроблена на даних українських підприємств).

- Враховує національні особливості звітності та типові закономірності (інфляція, дебіторка).

- Висока точність для вітчизняних компаній (до 90%).

- Адаптована для галузей, акцент на зменшенні помилок.
- Залежить від достовірності даних (проблема фальсифікації звітності в Україні).

- Обмежена універсальність поза Україною.

- Не оновлювалася для пост-2022 реалій (війна).

Модель Конана-Голдера (Conan & Holder, 1979) • Орієнтована на європейські (французькі) компанії, враховує витрати на персонал та додану вартість.

- Добре прогнозує для середніх підприємств.

- Висока точність у стабільних економіках.
- Обмежена застосовність поза Європою через специфіку показників (додана вартість).

- Нижча точність в умовах високої інфляції чи кризи.

- Менш відома та використовується в Україні.

Джерело: складено автором [11, 12, 13, 14, 15]

Поряд із якісними характеристиками важливе значення має структурний зміст моделей: математичні формули, перелік показників та граничні значення інтегральних коефіцієнтів, які визначають рівень ризику банкрутства. Зведена порівняльна таблиця дозволяє комплексно оцінити специфіку кожної моделі. У практиці рекомендується комбінувати кілька моделей для підвищення надійності прогнозу.

Таблиця. 1.3 Основні моделі прогнозування банкрутства підприємств

Назва моделі Рівняння та розшифрування показників Критерії оцінки ризику банкрутства

Модель Альтмана (Z-score, 1968) $Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,99X_5$ X_1 = оборотний капітал / активи;

X_2 = нерозподілений прибуток / активи;

X_3 = ЕВІТ / активи;

X_4 = ринкова вартість власного капіталу / зобов'язання;

X_5 = виручка / активи. $Z < 1,81$ – дуже висока ймовірність банкрутства;

$1,81 \leq Z \leq 2,99$ – зона невизначеності (сіра зона);

$Z > 2,99$ – низька ймовірність банкрутства.

Модель Спрінгейта $Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$

X_1 = власний оборотний капітал / активи;

X_2 = ЕВІТ / активи;

X_3 = ЕВІТ / поточні зобов'язання;

X_4 = виручка / активи. $Z < 0,862$ – висока ймовірність банкрутства;

$Z \geq 0,862$ – низька ймовірність.

Модель Таффлера і Тошуа $Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$

X_1 = прибуток від реалізації / короткострокові зобов'язання;

X_2 = оборотні активи / зобов'язання;

X_3 = короткострокові зобов'язання / активи;

X_4 = виручка / активи. $Z < 0,2$ – висока ймовірність банкрутства;

$Z > 0,3$ – підприємство стабільне

(0,2–0,3 – сіра зона).

Модель Ліса $Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$

X_1 = власний оборотний капітал / активи;

X_2 = ЕВІТ / активи;

X_3 = нерозподілений прибуток / активи;

X_4 = власний капітал / залучений капітал. $Z \leq 0,037$ – висока ймовірність банкрутства;

$Z > 0,037$ – низька ймовірність.

Модель Терещенка $Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$

X_1 = Cash Flow / зобов'язання;

X_2 = активи / зобов'язання;

X_3 = чистий прибуток / активи;

X_4 = чистий прибуток / виручка;

X_5 = виробничі запаси / виручка;

X_6 = виручка / активи. $Z > 2$ – банкрутство не загрожує;

$1 < Z \leq 2$ – порушена рівновага, але можливе відновлення;

$0 < Z \leq 1$ – загроза банкрутства без санації;

$Z \leq 0$ – фактичне банкрутство.

Модель Конана і Голдера $Z = 0.16K_1 + 0.22K_2 + 0.87K_3 + 0.10K_4 - 0.24K_5$

K_1 = Постійний капітал / Сукупні активи

K_2 = Основні засоби / Власний капітал

K_3 = Фінансові витрати / Виручка

K_4 = Витрати на персонал / Додана вартість

K_5 = Операційний прибуток / Сукупні активи $Z > 0.16$ – низька ймовірність банкрутства;

$0.10 < Z < 0.16$ – сіра зона;

$Z < 0.10$ – висока ймовірність банкрутства.

Джерело: складено автором [13, 14, 15]

Сучасний інструментарій прогнозування неплатоспроможності має багатокomпонентний характер і забезпечує можливість багатовимірного оцінювання фінансових ризиків. Ефективність його застосування значною мірою залежить від правильного вибору моделі (з урахуванням галузі, розміру підприємства, економічного контексту), адекватності вихідних даних та комбінації з якісними методами.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дипломної роботи здійснено теоретичне обґрунтування сутності банкрутства як економічного явища, систематизовано його види та класифікаційні ознаки, досліджено основні причини виникнення, проаналізовано наслідки для підприємства, кредиторів та економіки в цілому, а також узагальнено нормативно-правові засади регулювання неплатоспроможності в Україні та сучасні методи діагностики ймовірності банкрутства.

У підрозділі 1.1 проведено аналіз наукових підходів до економічної сутності банкрутства. Узагальнення позицій вітчизняних та зарубіжних авторів (Бачкір І.Г., Рудика В.І., Терещенко О.О., Олександренко І.В., Марусяк Н.Л.

та ін.) показало, що банкрутство є багатограним процесом, який поєднує функцію природного ринкового відбору з крайньою формою фінансової кризи підприємства. Воно відображає незворотну втрату платоспроможності внаслідок порушення балансу між доходами та витратами, накопичення збитків та неможливості генерувати достатні грошові потоки.

Обґрунтовано, що банкрутство класифікується за характером та причинами виникнення, серед яких виокремлюють:

- реальне банкрутство — остаточне, невідворотне, що завершується ліквідацією через значні втрати капіталу;
- фіктивне — штучне оголошення неспроможності з метою обману кредиторів;
- умисне (навмисне) — свідоме доведення до кризи для особистої вигоди;
- технічне — тимчасова неплатоспроможність, яку можна подолати без припинення діяльності.

У підрозділі 1.2 розглянуто нормативно-правове регулювання банкрутства в Україні за Кодексом України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII (чинна редакція від 28.08.2025). Кодекс є комплексним актом, що систематизує процедури неплатоспроможності для юридичних та фізичних осіб. Ключовим нововведенням з 01.01.2025 року стала превентивна реструктуризація, яка дозволяє запобігати кризі до появи юридичних ознак неплатоспроможності. Визначено статус учасників (боржник, кредитори, арбітражний керуючий, господарський суд), їх права, обов'язки та відповідальність. Пріоритет віддається відновленню платоспроможності (санация, превентивна реструктуризація), ліквідація застосовується як крайній захід.

У підрозділі 1.3 узагальнено методи та моделі діагностики ймовірності банкрутства. Виділено основні групи: моделі фінансових коефіцієнтів, агрегованих показників, дискримінантного аналізу (Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, Терещенка), бальних оцінок, стратегічного аналізу та штучного

інтелекту.

2 ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА КП «ВОДОКАНАЛ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика КП «Водоканал»

Комунальне підприємство «Водоканал» (КП «Водоканал») – є природним монополістом в галузі водопостачання та водовідведення каналізаційних стоків в м.Запоріжжі.

Комунальне підприємство «Водоканал», діє на основі статуту, Цивільного і Господарського кодексів України і Законів України [1].

Підприємство є самостійним господарським суб'єктом з правом юридичної особи, має самостійний баланс, розрахункові рахунки в установах банку для сбереження коштів і здійснення усіх видів розрахункових і банківських операцій, має круглу печатку, кутовий штамп та інші штампи, фірмові бланки, емблему та інші реквізити, встановлені для підприємств.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться у відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку та нормативних документів, які регулюють систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні [6]. Згідно стандартам бухгалтерського обліку фінансова звітність підприємства включає наступні основні компоненти:

1. Баланс підприємства .
2. Звіт про фінансові результати.
3. Звіт про рух грошових коштів.
4. Звіт про власний капітал.

Майно підприємства складається з основних засобів та обігових цінностей, а також цінностей, вартість яких відображена в балансі підприємства. Джерелами формування майна підприємства є:

- власний капітал;
- доходи, одержані від реалізації послуг, а також від інших видів господарської діяльності;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;

Основною метою діяльності підприємства є отримання прибутку за рахунок підприємницької діяльності і на цій основі задоволення соціально-економічних інтересів громади та трудового колективу підприємства. Прибуток утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і виплат на оплату праці. З балансового прибутку вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету.

Предметом основної діяльності є забезпечення безперебійного постачання населенню, підприємствам, організаціям міста Запоріжжя й області (Запорізький, Вільнянський та Новомиколаївський райони) питної води та очищення каналізаційних стоків.

Основні показники діяльності КП «Водоканал» наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності КП «Водоканал»

Показники	Одиниця виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Чистий прибуток	тис. грн.	597,7	-23 407,3	7 873,0
Об'єм поданої води	тис. куб. м	70 641,8	62 960,4	59 263,0
Очищено стоків	тис. куб. м	67 153,4	60 072,8	57 365,7
Збір коштів	%	94,4	92,8	96,3
Чисельність персоналу	чол.	3360	3434	3554

Питна вода подається споживачам з двох очисних споруд – Дніпровських водопровідних станцій (ДВС-1 та ДВС-2), потужністю 519 тис.куб.м/добу та 110 тис.куб.м/добу відповідно. Для підкачки води

споживачам в роботі цілодобово знаходяться 27 водопровідних насосних станцій. Всього на підприємстві 32 водопровідні насосні станції. Загальна протяжність водопровідних мереж складає 2522,4 км, з них ветхих та аварійних – 1559,3 км (61,8%).

Очищення води здійснюється на двох каналізаційних очисних спорудах – Центральних очисних станціях (ЦОС-1, потужністю 280 тис.куб.м/добу та ЦОС-2, потужністю 110,4 тис.куб.м/добу). Для перекачки стоків в роботі знаходяться 46 каналізаційних насосних станцій. Каналізаційна система міста Запоріжжя складається з трьох відокремлених незалежних систем, які обслуговують лівобережну, правобережну частини міста, а також острів Хортиця. Загальна протяжність каналізаційних мереж складає 923,9 км, з них ветхих та аварійних – 538,4 км (58,3%).

Крім очисних споруд до підприємства входять п'ять цехів з експлуатації та ремонту мереж та насосних станцій водопроводу, п'ять служб реалізації для роботи зі споживачами, цех каналізаційних насосних станцій, який виконує функції з експлуатації та ремонту насосних станцій каналізації, цех мереж каналізації для експлуатації та ремонту мереж каналізації. Для забезпечення роботи основних підрозділів, на підприємстві функціонують допоміжні цехи та служби, - служба автомобільного транспорту, цех з ремонту та технічного обслуговування енергетичного обладнання, ремонтно-механічний цех, ремонтно-будівельний цех, служба автоматизації технологічних процесів та з'язку, служба інформаційних технологій та програмного супроводу та інші. Якість питної води та очищених стоків контролюється лабораторіями підприємства, міською та районними санепідемстанціями.

Стратегія КП «Водоканал» націлена на забезпечення ефективної роботи у ринкових умовах. Для цього підприємством виконується модернізація, реконструкція, енергозбереження та технічне переозброєння обладнання із впровадженням нових технологій, зменшенням викидів у

навколишнє середовище, використовуються передові управлінські та інформаційні технології, залучаються інвестори.

2.2 Аналіз показників фінансового стану КП «Водоканал»

Для того, щоб оцінити поточний і прогнозний стан комунального підприємства «Водоканал», необхідно провести фінансовий аналіз. Аналіз фінансового стану підприємства, проводиться з метою виявлення вразливих місць і визначення шляхів їх усунення. На фінансовий стан підприємства впливають як зовнішні так і внутрішні фактори. Дані аналізу відіграють вирішальну роль при визначенні напрямів конкурентної політики підприємства, вони використовуються при оцінці виконання поставлених перед ним завдань і для розробки програм розвитку на перспективу. Аналіз зроблено на основі даних балансу КП «Водоканал» за 2020-2022 роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Баланс КП «Водоканал» за 2020-2022 роки

Назва	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4
Актив			
I.Необоротні активи	1 093 608	1 105 459	1 080 017
II.Оборотні активи	146 287	172 718	191 583
У тому числі – виробничі запаси	4 745	5 417	5 771
- готова продукція	21	-	-
- товари	26	30	29
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	109774	131 606	161 174

- дебіторська заборгованість за розрахунками та інша	11 704	11 207	2 131
--	--------	--------	-------

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
- грошові кошти та їх еквіваленти	10 666	14 379	13 899
- інше	9 351	10 079	8 579
III. Витрати майбутніх періодів	149	320	123
Баланс	1 240 044	1 278 497	1 271 723
Пасив			
I. Власний капітал	1 036 317	1 014 900	1 021 112
II. Забезпечення наступних виплат і платежів	21 637	45 870	52 324
III. Довгострокові зобов'язання	93 607	115 617	94 258
IV. Поточні зобов'язання	88 483	102 110	104 029
У тому числі – короткострокові кредити банків	4 699	4 997	3 762
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	17 019	25 693	26 752
- векселі видані	424	87	–
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28 459	39 689	33 343
- поточні зобов'язання за розрахунками та інші	37 882	31 644	40 172
V. Доходи майбутніх періодів	–	–	–

Баланс	1 240 044	1 278 497	1 271 723
--------	-----------	-----------	-----------

Отже, згідно таблиці 2.2, в 2020 році загальний обсяг необоротних активів склав 1 093 608 тис. грн., далі спостерігається тенденція до його зменшення, в 2022 році обсяг склав 1 080 017 тис. грн., з них найбільшу частку складають основні засоби. Обсяг необоротних активів зменшився на 1,2 %, це свідчить про деяке згортання основної діяльності підприємства. В 2022 році в порівнянні з 2020 роком зросла частка в статті «Запаси», збільшилась доля оборотних активів. Спостерігається постійне зростання дебіторської заборгованості з 109 774 тис. грн. в 2020 році до 161 174 тис. грн. в 2022 році (зріст 46, 8%), що є негативним фактором, це значить, що підприємство не в змозі налагодити роботи зі своїми споживачами послуг. Показники, протягом аналізованих періодів, не залишаються сталими. Зріст запасів продукції є не обнадійливою тенденцією. Також збільшилась частка грошових коштів. Якщо постане питання про повернення боргових зобов'язань, то підприємство буде не в змозі розрахуватися одразу.

Аналіз активів підприємства дозволяє надати загальну оцінку зміни всього його майна. Оцінка сукупних активів, в свою чергу, дозволяє зробити висновок про те, в які активи вкладені знову залучені фінансові ресурси або які активи зменшились за рахунок зменшення фінансових ресурсів, чи навпаки. Графічно динаміку структурних змін активів зображено на рис. 2.1.

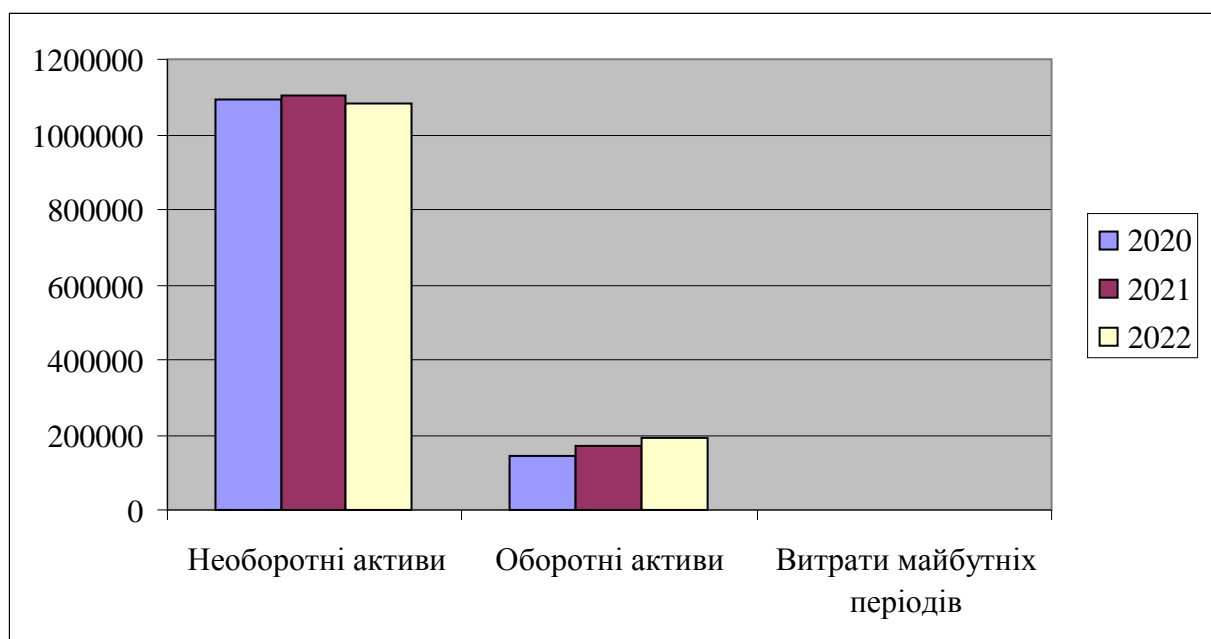

Рисунок 2.1 – Структурні зміни активів КП «Водоканал» за 2020 – 2022 рр.

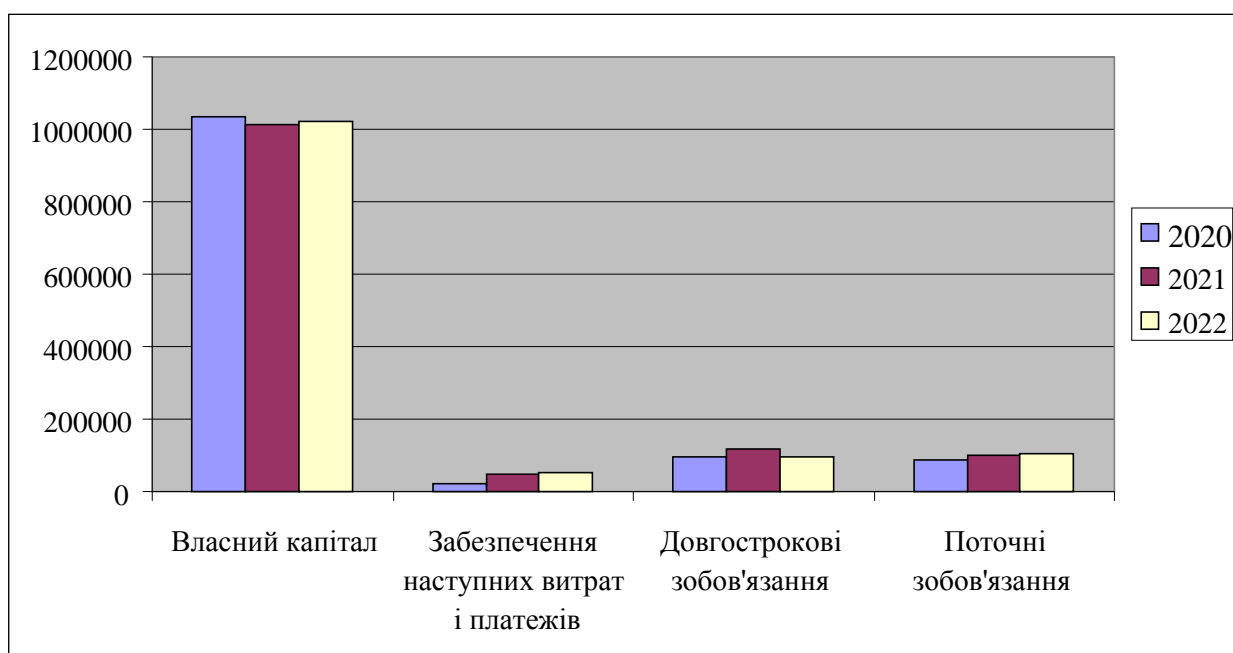

Рисунок 2.2 – Структурні зміни пасивів КП «Водоканал» за 2020 – 2022 рр.

В складі пасиву балансу найбільшу частку займає власний капітал, спостерігається його зменшення з 1 036 317 тис. грн. до 1 021 112 тис. грн. (на 1,5%), що є негативною тенденцією. Частка поточних зобов'язань збільшилась, що також є негативною тенденцією. Негативною тенденцією є

збільшення кредиторської заборгованості з 28 459 тис. грн. до 33 343 тис. грн. Графічно динаміку структурних змін пасивів зображено на рисунку 2.2.

Розрахуємо показники оцінки фінансової стійкості КП «Водоканал».

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Вона характеризується такими коефіцієнтами:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт маневреності робочого капіталу;
- коефіцієнт фінансової стабільності;

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) [5]:

$$K_{фн} = \Phi.1 \text{ (ряд. 380 / ряд. 640)} \quad (2.1)$$

$$\text{Коефіцієнт автономії на 2020 рік} = \frac{1\,036\,317}{1\,240\,044} = 0,84,$$

$$\text{Коефіцієнт автономії на 2021 рік} = \frac{1\,014\,900}{1\,278\,497} = 0,79,$$

$$\text{Коефіцієнт автономії на 2022 рік} = \frac{1\,021\,112}{1\,271\,723} = 0,80.$$

Нормативне значення $> 0,5$.

Чим більше значення коефіцієнта фінансової незалежності, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової незалежності на протязі 2020 – 2021 років більше нормативного значення. Але, спостерігається негативна тенденція, цей показник зменшується, і підприємство стає менш незалежним.

Коефіцієнт фінансової залежності [5]:

$$K_{фз} = \Phi.1 \quad (2.2)$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової залежності на 2020 рік} = \frac{1\,240\,044}{1\,036\,317} = 1,20,$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової залежності на 2021 рік} = \frac{1\,278\,497}{1\,014\,900} = 1,26,$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової залежності на 2022 рік} = \frac{1\,271\,723}{1\,021\,112} = 1,25.$$

Коефіцієнт фінансової залежності показує яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн. власних коштів. У підприємства спостерігається тенденція до збільшення. З кожним роком все більша сума загальної вартості майна припадає на 1 гривню.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу [5]:

$$K_{\text{мрк}} = \Phi.1 (\text{ряд. 260} - \text{ряд. 620}) / \text{ряд. 380} \quad (2.3)$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності робочого капіталу на 2020 рік} = \frac{146\,287 - 88\,483}{1\,036\,317} = 0,06,$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності робочого капіталу на 2021 рік} = \frac{172\,718 - 102\,110}{1\,014\,900} = 0,07,$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності робочого капіталу На 2022 рік} = \frac{191\,583 - 104\,029}{1\,021\,112} = 0,09.$$

Нормативне значення $> 0,5$.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством. В усіх трьох роках цей коефіцієнт менший за нормативне значення. Це означає, що у підприємства відсутня мобільність власних засобів, хоча спостерігається тенденція до його збільшення.

Коефіцієнт фінансової стабільності [5]:

$$K_{фс} = \Phi.1(\text{ряд.380}) / \Phi.1(\text{ряд.420} + \text{ряд.480} + \text{ряд.620} + \text{ряд.630}) \quad (2.4)$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової стабільності на 2020 рік} = \frac{1\ 036\ 317}{20\ 759 + 93\ 607 + 88\ 483} = 5,11,$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової стабільності на 2021 рік} = \frac{1\ 014\ 900}{41\ 020 + 115\ 617 + 102\ 110} = 3,92,$$

$$\text{Коефіцієнт фінансової стабільності на 2022 рік} = \frac{1\ 021\ 112}{44\ 485 + 94\ 258 + 104\ 029} = 4,21,$$

Нормативне значення > 1.

В усіх трьох роках підприємство фінансово стабільне. Але, показники фінансової стабільності падають, що показує негативну тенденцію.

Хоча деякі показники вказують на стабільність підприємства, воно не в змозі виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних коштів, воно залежне від позикових коштів.

Показники фінансової стійкості підприємства зведено у таблицю 2.3.

Таблиця 2.3 – Показники фінансової стійкості КП «Водоканал» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,84	0,79	0,80	> 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,20	1,26	1,25	
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,06	0,07	0,09	> 0,5
Коефіцієнт фінансової стабільності	5,11	3,92	4,21	> 1

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів. При аналізі ділової активності розраховувались наступні показники (коефіцієнти):

- коефіцієнт оборотності активів;
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- тривалість обертів дебіторської та кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності матеріальних запасів;
- коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача);
- коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Коефіцієнт оборотності активів (Коа) [5]:

$$\text{Коа} = \Phi.2 \text{ р.035} / \Phi.1 ((\text{р.280 гр.3} + \text{р.280 гр.4}) / 2) \quad (2.5)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{активів на 2020 рік} \end{array} = \frac{182\,294}{(562\,301 + 1\,240\,044) / 2} = 0,20$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{активів на 2021 рік} \end{array} = \frac{235\,754}{(1\,240\,044 + 1\,278\,497) / 2} = 0,19$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{активів на 2022 рік} \end{array} = \frac{285\,282}{(1\,278\,497 + 1\,271\,723) / 2} = 0,22$$

Коефіцієнт оборотності активів характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення. В даному випадку спостерігається тенденція до збільшення з 0,20 до 0,22. Це є позитивною зміною, і свідчить про підвищення ефективності використання підприємством наявних ресурсів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз) [5]:

$$\text{Кокз} = \Phi.2 \text{ р.035} / \Phi.1((\text{р.520} : \text{р.600})\text{гр.3} + (\text{р.520} : \text{р.600})\text{гр.4}) / 2 \quad (2.6)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{кредиторської заборгованості на} \\ \text{2020 рік} \end{array} = \frac{182\,294}{(34\,601 + 39\,983) / 2} = 4,89$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{кредиторської заборгованості на} \\ \text{2021 рік} \end{array} = \frac{235\,754}{(39\,983 + 53\,614) / 2} = 5,04$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{кредиторської заборгованості на} \\ \text{2022 рік} \end{array} = \frac{285\,282}{(53\,614 + 53\,626) / 2} = 5,32$$

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за певний період. Даний коефіцієнт збільшується з кожним роком з 4,89 до 5,32. Це позитивні зміни.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз) [5]:

$$\text{Кодз} = \Phi.2 \text{ р.035} / \Phi.1((\text{р.150} : \text{р.200 гр.3} + (\text{р.150} : \text{р.200 гр.4})) / 2) \quad (2.7)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності дебіторсь} \\ \text{заборгованості на 2020 рік} \end{array} = \frac{182\,294}{(217\,412 + 221\,383) / 2} = 0,83$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності дебіторсь} \\ \text{заборгованості на 2021 рік} \end{array} = \frac{235\,754}{(221\,383 + 273\,091) / 2} = 0,95$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт оборотності} \\ \text{дебіторської заборгованості на} \\ \text{2022 рік} \end{array} = \frac{285\,282}{(273\,091 + 323\,496) / 2} = 0,96$$

Оборотність дебіторської заборгованості також збільшується, що має наслідки не затримки в грошових потоках підприємства.

Строк погашення дебіторської заборгованості, днів (Тп)

$$\text{Тп} = \text{тривалість періоду} / \text{Кодз} \quad (2.8)$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення} \\ \text{дебіторської} \\ \text{заборгованості на 2020 рік} \end{array} = \frac{365}{0,83} = 440 \text{ днів}$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення} \\ \text{дебіторської} \\ \text{заборгованості на 2021 рік} \end{array} = \frac{365}{0,95} = 384 \text{ дня}$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення} \\ \text{дебіторської} \\ \text{заборгованості на 2022 рік} \end{array} = \frac{365}{0,96} = 380 \text{ днів}$$

Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей показує їх середній період погашення. Данні свідчать про те, що в продовж 2020 - 2022 років дебіторська заборгованість не погаситься.

Строк погашення кредиторської заборгованості, днів (Тп):

$$T_p = \text{тривалість періоду} / \text{Кокз} \quad (2.9)$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення кредиторської} \\ \text{заборгованості на 2020 рік} \end{array} = \frac{365}{4,89} = 75 \text{ днів}$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення кредиторської} \\ \text{заборгованості на 2021 рік} \end{array} = \frac{365}{5,04} = 72 \text{ дня}$$

$$\begin{array}{l} \text{Строк погашення кредиторської} \\ \text{заборгованості на 2022 рік} \end{array} = \frac{365}{5,32} = 69 \text{ днів}$$

Строк погашення кредиторської заборгованості з 2020 року по 2022 рік зменшується, кредиторська заборгованість може бути погашена впродовж року.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів (Комз) [5]:

$$\text{Комз} = \Phi.2 \text{ р.040} / \Phi.1((\text{р.100} : \text{р.140 гр.3} + (\text{р.100} : \text{р.140 гр.4})) / 2) \quad (2.10)$$

$$\text{К-т оборотності матеріальних запасів на 2020 рік} = \frac{140\,276}{(4\,078 + 4\,792) / 2} = 31,6$$

$$\text{К-т оборотності матеріальних запасів на 2021 рік} = \frac{188\,026}{(4\,792 + 5\,447) / 2} = 36,7$$

$$\text{К-т оборотності матеріальних запасів на 2022 рік} = \frac{218\,371}{(5\,447 + 5\,800) / 2} = 38,8$$

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства. З розрахунків спостерігаються позитивні зміни даного показника: в кожному наступному звітному періоді він збільшується відносно попереднього. Отже, реалізація товарно-матеріальних запасів збільшується.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (Кооз) [5]:

$$\text{Кооз} = \Phi.2 \text{ р.035} / \Phi.1((\text{р.031гр.3} + \text{р.031 гр.4}) / 2) \quad (2.11)$$

$$\text{К-т оборотності основних засобів на 2020 рік} = \frac{182\,294}{(1\,023\,088 + 2\,827\,563) / 2} = 0,09$$

$$\text{К-т оборотності основних засобів на 2021 рік} = \frac{235\,754}{(2\,827\,563 + 2\,880\,269) / 2} = 0,08$$

$$\text{К-т оборотності основних засобів на 2022 рік} = \frac{285\,282}{(2\,880\,269 + 2\,957\,596) / 2} = 0,10$$

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) показує ефективність використання основних засобів підприємства. В даному випадку спостерігається його збільшення, в 2020 році цей показник 0,09, а в 2022 – 0,1, це свідчить про деяке збільшення ефективності використання основних засобів, хоча фондовіддача залишається низькою.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу (Ковк) [5]:

$$\text{Ковк} = \Phi.2 \text{ р.035} / \Phi.1((\text{р.380гр.3} + \text{р.380 гр.4}) / 2) \quad (2.12)$$

$$\text{К-т оборотності власного капіталу на 2020 рік} = \frac{182\,294}{(418\,772 + 1\,036\,317) / 2} = 0,25$$

$$\text{К-т оборотності власного капіталу на 2021 рік} = \frac{235\,754}{(1\,036\,317 + 1\,014\,900) / 2} = 0,23$$

$$\text{К-т оборотності власного капіталу на 2022 рік} = \frac{285\,282}{(1\,014\,900 + 1\,021\,112) / 2} = 0,28$$

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує ефективність використання власного капіталу підприємством. Даний показник зріс на кінець 2022 року, його значення стало 0,28. Підприємство більш ефективно використовує власний капітал.

Показники ділової активності підприємства зведено у таблицю 2.4.

Таблиця 2.4 – Показники ділової активності КП «Водоканал» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Коефіцієнт оборотності активів	0,20	0,19	0,22
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,89	5,04	5,32
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,83	0,95	0,96
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	31,6	36,7	38,8
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,09	0,08	0,10
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,25	0,23	0,28

Аналіз ліквідності підприємства здійснювався за даними балансу за 2007-2009 роки та дозволив визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання.

Для визначення ліквідності підприємства проводиться аналіз ліквідності балансу, згідно якого усі активи та пасиви розбиваються на групи залежно від ліквідності (тобто здатності перетворюватися у грошову форму) і терміновості. Класифікація активів та пасивів для визначення ліквідності балансу наведена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Класифікація активів та пасивів для визначення ліквідності балансу

Актив			Пасив		
1			2		
Високоліквідні	A1	Грошові кошти	Найбільш термінові	П1	Кредиторська заборгованість
Швидколіквідні	A2	Дебіторська заборгованість	Короткострокові	П2	Короткострокові кредити та позикові кошти

Продовження таблиці 2.5

1			2		
Повільноліквідні	A3	Матеріальні цінності	Довгострокові	П3	Довгострокові кредити та позикові кошти
Важколіквідні	A4	Необоротні активи	Постійні	П4	Власний капітал

Примітка: строк погашення протягом 12 місяців або протягом операційного циклу.

На основі розбиття, порівняння та вивчення динаміки будується аналітична таблиця 2.6.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань.

Для визначення ліквідності балансу варто зіставити результати по кожній групі активів та пасивів.

Таблиця 2.6 – Ліквідність балансу КП «Водоканал» за 2022 р.

Актив	На початок звіт-го періоду	На кінець звітнього періоду	Пасив	На початок звіт-го періоду	На кінець звітнього періоду	На початок звіт-го періоду (2-5)	На кінець звітнього періоду (3-6)	На початок звіт-го періоду (7/5)*100	На кінець звітнього періоду (8/6)*100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A1	14379	13899	П1	39689	33343	-25310	-19444	-63,77	-58,32
A2	142813	163305	П2	108291	123010	34522	40295	31,88	32,76
A3	15846	14502	П3	115617	94258	-99771	-79756	-86,29	-84,61
A4	1105459	1080017	П4	1014900	1021112	90559	58905	8,92	0,06
Баланс	1278497	1271723	Баланс	1278497	1271723	-	-	-	-

Баланс вважається ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

$$A1 > П1$$

$$A2 > П2$$

$$A3 > П3$$

$$A4 < П4$$

Якщо виконуються перші три нерівності, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то обов'язково виконується остання нерівність, що має глибокий економічний зміст і свідчить про наявність у підприємства власних оборотних активів, тобто дотримується мінімальна умова фінансової стійкості.

Аналіз отриманих даних КП «Водоканал» свідчить про не достатню ліквідність балансу. Наявні грошові кошти в декілька разів менше термінових зобов'язань. Це означає, що підприємство, якщо всі кредитори одночасно пред'являть вимогу погасити заборгованість, не в змозі розрахуватися в повному обсязі, та в кінцевому підсумку буде змушене користуватися для цих цілей іншим джерелом (менш ліквідним – дебіторською заборгованістю). В даному випадку це був би найбільш ймовірний вихід, тому що кредитів підприємство не залучає (ні

довгострокових, ні короткострокових). Хоча підприємство в цілому, можна сказати, забезпечене оборотними коштами, але всі вони мобілізовані в активи, які повільно реалізуються, і в дебіторську заборгованість.

2.3 Прогнозування ймовірності банкрутства КП «Водоканал»

Якість діагностики загрози банкрутства визначається насамперед набором оціночних показників (об'єктів дослідження), що використовуються для отримання експертного висновку. Оскільки донині не існує єдиного загальновизнаного переліку оціночних коефіцієнтів-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства, кожен дослідник-теоретик та суб'єкт діагностування-практик підходять до вирішення цього завдання індивідуально.

Найбільшого поширення набув коефіцієнтний підхід, в перебігу якого об'єктами дослідження виступають різноманітні коефіцієнти — різноманітні відносні показники, що розраховуються шляхом порівняння між собою певних абсолютних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інформація про які міститься у різноманітних видах звітності та обліку.

Але аналізу тільки ліквідних активів підприємства далеко не достатньо для визначення ступеню його платоспроможності, тому на практиці розраховують деякі інші показники:

При аналізі ліквідності розраховувались наступні показники:

- коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт чистого оборотного капіталу.

Коефіцієнт покриття (Кп) [26]:

$$K_p = \Phi.1 \text{ p.260} / \Phi 1. \text{ p.620} \quad (2.13)$$

$$\text{Коефіцієнт покриття на 2007 рік} = \frac{146\,287}{88\,483} = 1,65$$

$$\text{Коефіцієнт покриття на 2008 рік} = \frac{172\,718}{102\,110} = 1,69$$

$$\text{Коефіцієнт покриття на 2009 рік} = \frac{191\,583}{104\,029} = 1,84$$

Нормативне значення > 2 .

Коефіцієнт покриття в 2020 – 2022 роках менший за нормативне значення, це значить, що підприємство має недостатньо оборотних засобів для покриття своїх боргів

Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл) [26]:

$$\text{Кшл} = \Phi.1 (\text{p.260} - \text{p.100} - \text{p.110} - \text{p.120} - \text{p.130} - \text{p.140}) / \Phi.1 \text{ p.620} \quad (2.14)$$

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності на 2020 рік} = \frac{146\,287 - 4\,745 - 21 - 26}{88\,483} = 1,60$$

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності на 2021 рік} = \frac{172\,718 - 5\,417 - 30}{102\,110} = 1,64$$

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності на 2022 рік} = \frac{191\,583 - 5\,771 - 29}{104\,029} = 1,79$$

Нормативне значення > 1 .

Коефіцієнт швидкої ліквідності у всіх трьох роках більше нормативного значення, це свідчить про те, що частина поточних зобов'язань може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів, але й за рахунок очікуваних фінансових надходжень.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал) [26]:

$$\text{Кал} = \Phi.1 (p.220 + p.230 + p.240) / \Phi.1 p.620 \quad (2.15)$$

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності на 2020 рік} = \frac{0 + 185 + 10\,481}{88\,483} = 0,12$$

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності на 2021 рік} = \frac{0 + 421 + 13\,958}{102\,110} = 0,14$$

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності на 2022 рік} = \frac{0 + 434 + 13\,465}{104\,029} = 0,13$$

Нормативне значення > 0,2.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності в усіх трьох роках менше за нормативне значення, це свідчить про те, що підприємство не має достатньо грошових коштів для покриття поточних зобов'язань.

Чистий оборотний капітал, тис. грн. (ЧОК):

$$\text{ЧОК} = \Phi.1 (p.260 - p.620) \quad (2.16)$$

$$\begin{array}{l} \text{Чистий оборотний капітал} \\ \text{на 2020 рік} \end{array} = 146\,287 - 88\,483 = 57\,804 \text{ тис.грн.}$$

$$\begin{array}{l} \text{Чистий оборотний капітал} \\ \text{на 2021 рік} \end{array} = 172\,718 - 102\,110 = 70\,608 \text{ тис.грн.}$$

$$\begin{array}{l} \text{Чистий оборотний капітал} \\ \text{на 2022 рік} \end{array} = 191\,583 - 104\,029 = 87\,554 \text{ тис.грн.}$$

Чистий оборотний капітал підприємства з 2020 року по 2022 рік зріс більш ніж на 30 000 тис.грн.

Аналіз платоспроможності підприємства здійснювався шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів):

- коефіцієнта платоспроможності (автономії);
- коефіцієнта фінансування;
- коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами;
- коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії)(Кплат) [5]:

$$K_{\text{плат}} = \Phi.1 \text{ p.380} / \Phi.1 \text{ p.640} \quad (2.17)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт автономії} \\ \text{на 2020 рік} \end{array} = \frac{1\,036\,317}{1\,240\,044} = 0,84$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт автономії} \\ \text{на 2021 рік} \end{array} = \frac{1\,014\,900}{1\,278\,497} = 0,79$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт автономії} \\ \text{на 2022 рік} \end{array} = \frac{1\,021\,112}{1\,271\,723} = 0,80$$

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) зменшується, це свідчить що підприємство стає більш залежним від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансування (Кф) [5]:

$$K_{\text{ф}} = \Phi.1 (\text{p.430} + \text{p.480} + \text{p.620} + \text{p.630}) / \Phi.1 \text{ p.380} \quad (2.18)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт} \\ \text{фінансування на} \\ \text{2020 рік} \end{array} = \frac{21\,637 + 93\,607 + 88\,483 + 0}{1\,036\,317} = 0,20$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт} \\ \text{фінансування на} \\ \text{2021 рік} \end{array} = \frac{45\,870 + 115\,617 + 102\,110 + 0}{1\,014\,900} = 0,26$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт} \\ \text{фінансування на} \\ \text{2022 рік} \end{array} = \frac{52\,324 + 94\,258 + 104\,029 + 0}{1\,021\,112} = 0,25$$

Коефіцієнт фінансування у 2022 році порівнянно з 2020 роком зріс, це свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами (Кз) [5]:

$$K_{\text{з}} = \Phi.1 (\text{p.260} - \text{p.620}) / \Phi.1 \text{ p.260} \quad (2.19)$$

$$\text{Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами на 2020 рік} = \frac{146\,287 - 88\,483}{146\,287} = 0,40$$

$$\text{Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами на 2021 рік} = \frac{172\,718 - 102\,110}{172\,718} = 0,41$$

$$\text{Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами на 2022 рік} = \frac{191\,583 - 104\,029}{191\,583} = 0,46$$

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами зростає, це свідчить що зростає забезпеченість підприємства власними коштами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Км) [5]:

$$K_m = \Phi.1 (p.260 - p.620) / \Phi.1 p.380 \quad (2.20)$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності власного капіталу на 2020 рік} = \frac{146\,287 - 88\,483}{1\,036\,317} = 0,06$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності власного капіталу на 2021 рік} = \frac{172\,718 - 102\,110}{1\,014\,900} = 0,07$$

$$\text{Коефіцієнт маневреності власного капіталу на 2022 рік} = \frac{191\,583 - 104\,029}{1\,021\,112} = 0,09$$

Коефіцієнт маневреності власного капіталу зростає, це свідчить, що зростає ступінь матеріалізації робочого капіталу.

Показники ліквідності і платоспроможності підприємства зведено у таблицю 2.7.

Таблиця 2.7 – Показники ліквідності і платоспроможності КП «Водоканал» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Нормативне значення

Коефіцієнт покриття	1,65	1,69	1,84	> 2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,60	1,64	1,79	> 1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,12	0,14	0,13	> 0,2
Чистий оборотний капітал (тис. грн.)	57 804	70 608	87 554	
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,84	0,79	0,80	
Коефіцієнт фінансування	0,20	0,26	0,25	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,40	0,41	0,46	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,06	0,07	0,09	

Аналіз рентабельності підприємства дозволив визначити ефективність вкладення коштів та раціональність їх використання. Аналіз рентабельності здійснювався шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів):

- коефіцієнт рентабельності активів;
- коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
- коефіцієнт рентабельності діяльності;
- коефіцієнт рентабельності продукції.

Коефіцієнт рентабельності активів (Кра) [5]:

$$Кра = \frac{\Phi.2 \text{ р.220(р.225)}}{\Phi.1((\text{р.280(гр.3)} + \text{р.280(гр.4)}) / 2)} \quad (2.21)$$

$$\text{К-т рентабельності активів на 2020 рік} = \frac{598}{(562\,301 + 1\,240\,044) / 2} = 0,001$$

$$\text{К-т рентабельності активів на 2021 рік} = \frac{-23\,407}{(1\,240\,044 + 1\,278\,497) / 2} = -0,02$$

$$\text{К-т рентабельності активів на 2022 рік} = \frac{7\,873}{(1\,278\,497 + 1\,271\,723) / 2} = 0,01$$

Коефіцієнт рентабельності активів хоча і зростає, але рентабельність активів залишається дуже низькою.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Крвк) [5]:

$$\text{Крвк} = \Phi.2 \text{ р.220(р.225)} / \Phi.1((\text{р.380(гр.3)} + \text{р.380(гр.4)}) / 2) \quad (2.22)$$

$$\begin{array}{l} \text{К-т рентабельності} \\ \text{власного капіталу} \\ \text{на 2020 рік} \end{array} = \frac{598}{(418\,772 + 1\,036\,317) / 2} = 0,001$$

$$\begin{array}{l} \text{К-т рентабельності} \\ \text{власного капіталу} \\ \text{на 2021 рік} \end{array} = \frac{-23\,407}{(1\,036\,317 + 1\,014\,900) / 2} = -0,02$$

$$\begin{array}{l} \text{К-т рентабельності} \\ \text{власного капіталу} \\ \text{на 2022 рік} \end{array} = \frac{7\,873}{(1\,014\,900 + 1\,021\,112) / 2} = 0,01$$

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу зростає, але прибуток в розрахунку на 1 грн. власного капіталу дуже низький.

Коефіцієнт рентабельності діяльності (Крд) [5]:

$$\text{Крд} = \Phi.2 \text{ р.220(225)} / \Phi.2 \text{ р.035} \quad (2.23)$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт рентабельності} \\ \text{діяльності на 2020 рік} \end{array} = \frac{598}{182\,294} = 0,003$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт рентабельності} \\ \text{діяльності на 2021 рік} \end{array} = \frac{-23\,407}{235\,754} = -0,10$$

$$\begin{array}{l} \text{Коефіцієнт рентабельності} \\ \text{діяльності на 2022 рік} \end{array} = \frac{7\,873}{285\,282} = 0,03$$

Коефіцієнт рентабельності діяльності у 2022 році порівняно з 2020 роком зріс у 10 разів, проте залишається низьким.

Коефіцієнт рентабельності продукції (Крп) [5]:

$$\text{Крп} = \Phi.2 (\text{p.100}(105) + \text{p.090} - \text{p.060}) / \Phi.2 (\text{p.040} + \text{p.070} + \text{p.080}) \quad (2.24)$$

$$\text{Коефіцієнт рентабельності продукції на 2020 рік} = \frac{12\,453 + 6\,149 - 1\,940}{140\,276 + 14\,527 + 10\,830} = 0,10$$

$$\text{Коефіцієнт рентабельності продукції на 2021 рік} = \frac{21\,838 + 8\,993 - 18\,518}{188\,026 + 20\,378 + 15\,037} = 0,06$$

$$\text{Коефіцієнт рентабельності продукції на 2022 рік} = \frac{22\,524 + 2\,773 - 1\,756}{218\,371 + 24\,354 + 19\,016} = 0,10$$

Коефіцієнт рентабельності продукції у продовж 2020, 2022 років не змінився, у 2021 році був нижче.

Показники рентабельності підприємства зведено у таблицю 2.8.

Таблиця 2.8 – Показники рентабельності КП «Водоканал» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Коефіцієнт рентабельності активів	0,001	- 0,02	0,01
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,001	- 0,02	0,01
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,003	- 0,10	0,03
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,10	0,06	0,10

В результаті проведеного аналізу фінансового стану підприємства можна підкреслити основні проблемні моменти: по-перше: недостатність оборотних засобів для покриття своїх боргів, коефіцієнт покриття в 2020 – 2022 роках менший за нормативне значення (норматив >2) і складає 1,65, 1,69 та 1,84 відповідно.

По-друге: підприємство не має достатньо грошових коштів для покриття поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,12, 0,14, 0,13) в усіх трьох роках менше за нормативне значення (норматив > 0,2). Хоча підприємство має чистий оборотний капітал, в 2020 році – 57 804 тис. грн., в 2021 році – 70 608 тис.грн., в 2022 році – 87 554 тис.грн., та

ефективність його використання залишається низькою, тому що в структурі оборотних активів частка дебіторської заборгованості складає: в 2020 – 2021 роках – 83%, в 2022 році – 85%.

По-третє: отриманий кредит в банку став тягарем в діяльності підприємства, підприємство ледь впорується з наслідками сплати тіла кредиту та відсотків за кредит.

По-четверте: за 2020 – 2022 роки кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги зросла на 17%, дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги за цей період збільшилась майже на 47% . Можна зробити загальний висновок щодо фінансового стану підприємства за три роки, незважаючи на те, що підприємство має досить високі показники фінансової стійкості (коефіцієнти покриття, швидкої ліквідності, чистого оборотного капіталу), та показники його ділової активності зростають, рентабельність підприємства залишається дуже низькою. Підприємство має високий рівень зносу основних виробничих фондів (майже 70%), високу собівартість продукції, понаднормативні втрати води в інженерних мережах складають 42,6% в порівнянні з плановими (нормативними) 28,4%, не проводяться ефективні заходи щодо їх зменшення.

Тобто не в повному обсязі використовуються кошти, передбачені тарифами, на проведення капітальних та поточних ремонтів водопровідних мереж. Крім того, на підприємстві із року в рік спостерігається падіння обсягів реалізації послуг та поряд з цим збільшення, як виробничих, так і невиробничих витрат, що свідчить про те, що на підприємстві не проводяться ефективні заходи щодо зниження затратної частини та збільшення доходної. Так, зріст адміністративних витрат на підприємстві за три роки склав майже 68%. Зріст дебіторської заборгованості свідчить про недоотримання доходів від надання послуг з водопостачання та водовідведення та неефективність заходів щодо стягнення цієї заборгованості зі споживачів. Недостатність обігових коштів робить неспроможним підприємство інвестувати в

оновлення, реконструкцію та модернізацію основних засобів. Все це свідчить про важкий, предкризовий стан підприємства.

Крім описаного вище коефіцієнтного підходу в діагностиці банкрутства, для оцінки вірогідності банкрутства застосовується також модель ймовірності банкрутства (Z-рахунок). Однак прогнози можливого банкрутства повністю побудовані на американській моделі, тому не можуть забезпечити достовірність одержаних результатів. Специфічні умови, в яких розвивається економіка України, викликають сумнів у доцільності використання коефіцієнтів. У нашій державі інші темпи інфляції та способи її стримування, а також фондо-, енерго- і трудомісткість виробництва, продуктивність праці, податкова й інвестиційна політика.

Кількісний індикатор «Z-рахунок Альтмана» є одним з множини фінансово-економічних інструментів визначення кризового стану підприємства та подальшого застосування процедур банкрутства. Він розраховується за формулою:

$$Z = \frac{OK}{\sum A} \cdot 1,2 + \frac{НП}{\sum A} \cdot 1,4 + \frac{ВП}{\sum A} \cdot 3,3 + \frac{РВА}{\sum Z} \cdot 0,6 + \frac{Пр}{\sum A} \cdot 1, \quad (2.25)$$

де ОК – обіговий капітал;

НП – нерозподілений прибуток;

ВП – виробничий прибуток до виплати податків, відсотків;

РВА – ринкова вартість звичайних та привілейованих акцій;

Пр – продажі (виторг від реалізації);

$\sum A$ – загальна сума активів;

$\sum Z$ – загальна сума зобов'язань.

Однак використання індикатора Альтмана тільки у вигляді формули (2.25) неможливо без додаткового ранжування результатів «Z-аналізу», що наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Бальна оцінка можливості банкрутства (додаток до формули Альтмана)

Кількість балів	Можливість банкрутства
1,8 або менше	Дуже висока
1,81-2,7	Висока
2,8-2,9	Можлива
3,0 або більш	Малоймовірна

При усіх перевагах кризового індикатора Альтмана, він має певні недоліки, що не дають можливості повністю довіряти отриманим розрахункам і знижують приведену вище ймовірність визначення можливості виникнення кризового стану:

По-перше, Z – рахунок придатний лише для крупних компаній, акції яких котируються на біржі. Тільки для таких компаній можна отримати об'єктивну ринкову оцінку власного (акціонерного) капіталу.

По-друге, методика Альтмана була розрахована на фінансові коефіцієнти, які визначалися за даними балансу, звіту про прибутки і збитки та приміток до річної звітності компаній, складених на основі GAAP – загальноприйнятих принципів (стандартів) бухгалтерського обліку, прийнятих у США та деяких інших країнах. У зв'язку з прийняттям в Україні П(С)БО – національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку – потрібно шукати відповідні показники для того, щоб проводити аналіз фінансових коефіцієнтів вітчизняних підприємств.

По-третє, в зарубіжних країнах та в Україні існують різні критерії та процедури визнання підприємств банкрутами. Відповідно, використання Z -рахунку Альтмана для вітчизняних підприємств обмежується прогнозуванням негативних тенденцій платоспроможності і фінансового стану, а прогнозування банкрутства через законодавчу неврегульованість цього процесу залишається проблематичним [34].

Неможливість повної довіри та достатньої достовірності до індикатора Альтмана складається у тому, що однією з його складових є показник

«Ринкова вартість акцій», який, на данному етапі розвитку інфраструктури ринку, може бути визначений лише для підприємств, що мають усталені показники по фондовому ринку відповідно до ціни власних акцій. Саме цей факт істотно обмежує застосування індикатора Альтмана для усіх підприємств України. Розрахунок інтегрального показника КП «Водоканал» за моделлю Альтмана зведено у таблицю 2.10.

Таблиця 2.10 – Розрахунок інтегрального показника КП «Водоканал» за моделлю Альтмана

Назва	2020	2021	2022
1	2	3	4
ОК	146,3	172,7	191,5
НП	50,59	25,28	32,39
ВП	5,67	-21,44	16,56

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
Пр	218,8	282,9	342,3
Назва	2007	2008	2009
РВА	0	0	0
ΣA	1240,0	1278,5	1271,7
ΣZ	88,5	102,1	104,0
Z	0,40	0,39	0,52

$$Z_{20} = \frac{146,3}{1240,0} \cdot 1,2 + \frac{50,59}{1240,0} \cdot 1,4 + \frac{5,67}{1240,0} \cdot 3,3 + 0 + \frac{218,8}{1240,0} \cdot 1 =$$

$$= 0,14 + 0,06 + 0,02 + 0 + 0,18 = 0,40$$

$$Z_{21} = \frac{172,7}{1278,5} \cdot 1,2 + \frac{25,28}{1278,5} \cdot 1,4 + \frac{-21,44}{1278,5} \cdot 3,3 + 0 + \frac{282,9}{1278,5} \cdot 1 =$$

$$= 0,16 + 0,03 - 0,02 + 0 + 0,22 = 0,39$$

$$Z_{22} = \frac{191,5}{1271,7} \cdot 1,2 + \frac{23,39}{1271,7} \cdot 1,4 + \frac{16,56}{1271,7} \cdot 3,3 + 0 + \frac{342,3}{1271,7} \cdot 1 =$$

$$= 0,18 + 0,03 + 0,04 + 0 + 0,27 = 0,52$$

Підводячи підсумок прогнозування ймовірності банкрутства за «Z-рахунком Альтмана», можна зробити висновок, що «Z-рахунок» в 2022 році порівняно з 2020 роком зростає, але його розмір залишається дуже низьким. Згідно бальної оцінки можливості банкрутства (див. табл. 2.9) вірогідність банкрутства комунального підприємства «Водоканал» у продовж 2020-2022 років дуже висока.

Аналіз показників фінансового стану підприємства та прогнозування ймовірності банкрутства згідно коефіцієнтного підходу та за «Z-рахунком Альтмана» свідчать про важкий, передкризовий стан підприємства, необхідності проведення заходів щодо мінімізації загрози банкрутства, збільшення доходної частини та зменшення затратної частини бюджету та виведення підприємства з передкризового стану.

Таким чином, головним завданням менеджменту комунального підприємства «Водоканал» є розробка заходів з мінімізації загрози банкрутства та виводу підприємства з кризового стану.

Висновки до другого розділу

Якість діагностики загрози банкрутства визначається насамперед набором оціночних показників (об'єктів дослідження), що використовуються для отримання експертного висновку. Оскільки донині не існує єдиного загально визнаного переліку оціночних коефіцієнтів-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства, кожен дослідник-теоретик та суб'єкт діагностування-практик підходять до вирішення цього завдання індивідуально.

Найбільшого поширення набув коефіцієнтний підхід, в перебігу якого об'єктами дослідження виступають різноманітні коефіцієнти — різноманітні відносні показники, що розраховуються шляхом порівняння між собою певних абсолютних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інформація про які міститься у різноманітних видах звітності та обліку.

Але аналізу тільки ліквідних активів підприємства далеко не достатньо для визначення ступеню його платоспроможності, тому на практиці розраховують деякі інші показники:

При аналізі ліквідності розраховувались наступні показники:

- коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт чистого оборотного капіталу.

3 СИСТЕМА ЗАХОДІВ ПО ВИВОДУ ПІДПРИЄМСТВА КП «ВОДОКАНАЛ» З КРИЗОВОГО СТАНУ

3.1 Організаційно-економічні заходи з виведення підприємства з кризового стану

Кризове становище підприємства не є безвихідним. Розробка та впровадження організаційно-економічних заходів мають велике значення для виведення підприємства з кризової ситуації.

Є два основних підходи до реагування підприємства на ситуацію кризи:

1. Захисна стратегія, що передбачає різке скорочення витрат, закриття та розпродаж окремих підрозділів підприємства, скорочення та розпродаж обладнання, звільнення персоналу, скорочення ринкового сегменту, зменшення обсягів реалізації та відпускних цін.

2. Наступальна стратегія, передбачає модернізацію обладнання, запровадження ефективного маркетингу та нових технологій, підвищення цін, пошук нових ринків збуту продукції, розробка та реалізація прогресивної системи управління.

В залежності від обраної стратегії підприємство обирає необхідний перелік внутрішніх антикризових заходів, реалізація яких відбувається через використання внутрішніх резервів відновлення платоспроможності.

В загалі під поняттям внутрішніх резервів розуміють невикористанні можливості покращення результатів фінансово-господарської діяльності підприємства, зниження поточних та авансових витрат матеріальних, трудових, фінансових ресурсів.

Пріоритетність пошуку та використання внутрішніх резервів виведення підприємства з кризи визначається наступними їхніми особливостями:

- можуть бути знайдені та використані силами працівників та спеціалістами підприємства, без залучення сторонніх фахівців;
- не потребують додаткових капіталовкладень та витрат;
- не потребують узгодження з власниками та кредиторами підприємства;
- можуть забезпечити отримання швидкого результату у вигляді отримання приросту чистого грошового потоку підприємства.

Забезпечення фінансового оздоровлення підприємства потребує пошуку та використання внутрішніх резервів забезпечення позитивності та зростання чистого грошового потоку підприємства, що генерується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Використання внутрішніх фінансових джерел відновлення платоспроможності, підприємство може не лише подолати внутрішні причини кризи, а й значною мірою зменшити залежність ефективності санації від залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Проте на підприємствах які тривалий час перебувають в кризовому стані повністю вичерпані типові джерела відновлення самофінансування (прибуток та амортизація).

Пошук та використання внутрішніх резервів фінансування спрямоване на підвищення платоспроможності та ліквідності підприємства. Цього можна досягти збільшенням розмірів вхідних грошових потоків (за рахунок збільшення виручки від реалізації, продажу частини основних фондів, рефінансування дебіторської заборгованості) та скорочення вихідних грошових потоків (за рахунок зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції чи покриваються за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства) [35].

Тепер докладно розглянемо заходи по мобілізації внутрішніх резервів відновлення платоспроможності КП «Водоканал».

Збільшення виручки від реалізації КП «Водоканал»: першою ознакою фінансової кризи на більшості підприємств є зменшення обсягів реалізації продукції, а досягнення необхідного обсягу реалізації продукції є свідченням успішного подолання кризи на підприємстві. В довгостроковому періоді збільшення виручки від реалізації продукції і на цій основі досягнення прийняттого рівня прибутковості є головним завданням санації підприємства, оскільки всі короткострокові заходи, щодо поліпшення фінансового стану підприємства втрачають сенс, якщо через негаразди в сфері збуту продукції підприємство через деякий час знову стає фінансово неспроможним. Саме тому заходи, щодо активізації збутової сфери є найпріоритетнішими.

Говорячи про мобілізацію внутрішніх резервів КП «Водоканал», аналізуються всі можливості збільшення виручки від реалізації послуг з водопостачання та водовідведення, які є основною сферою діяльності підприємства. Проте, треба зазначити, що дії спрямовані на збільшення виручки від реалізації продукції та послуг не приносять відчутних результатів у короткостроковому періоді, оскільки заходи по розширенню ринків збуту продукції мають стратегічний характер.

Ресурси для відновлення платоспроможності КП «Водоканал» можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні (не залежні безпосередньо від КП «Водоканал»).

Внутрішні ресурси:

- запаси невикористаної сировини та матеріалів;
- зайві площі, земельні ділянки, споруди та обладнання що не використовуються у виробництві;
- позбавлення збитків від утримання об'єктів соціально-культурного призначення;
- додатковий прибуток від заходів, передбачених планом санації.

Зовнішні ресурси:

- неповернені суми дебіторської заборгованості;
- кошти інвесторів;
- бюджетні кошти.

Тільки при комплексному застосуванні вищевказаних заходів можливе досягнення головної мети – відновлення платоспроможності.

Заходами для задоволення вимог кредиторів можуть бути:

- введення режиму економії витрат;
- відмова від зайвих площ, земельних ділянок, споруд та обладнання що не використовуються;
- реалізація цього майна, у тому числі і основних засобів, які не будуть використовуватися у виробничому процесі, тощо.

Ці заходи дозволяють отримувати кошти, призначені для задоволення вимог кредиторів, за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства.

Для покращення фінансово-економічного стану КП «Водоканал» пропонуються наступні заходи:

1. Модернізація виробничого процесу для вивільнення енергоресурсів.

1.1 Зниження використання природного газу за рахунок зниження загрузки водонагрівальних котлів ЦОС-1 та ЦОС-2. Економічний ефект від впровадження складає близько 1000 тис.грн. на рік.

1.2 Зниження споживаної електроенергії шляхом заміни існуючих електродвигунів на менш енергоємні. Економічний ефект від впровадження складає близько 150 тис.грн. на рік.

1.3 Оптимізація режимів експлуатації котла на ЦОС-2. Економічний ефект від впровадження складає близько 250 тис.грн. на рік.

1.4 Оптимізація строків хлорування стічних вод. Економічний ефект від впровадження складає близько 45 тис.грн. на рік.

2.Зменшення витрат та інші організаційні заходи.

2.1 Прийняття на сесії міської ради рішення про звільнення КП «Водоканал» від сплати державного мита при зверненні в районні суди м. Запоріжжя і в апеляційний суд Запорізької області. Економічний ефект від впровадження складає близько 100 тис.грн. на рік.

2.2 Оптимізація тарифів на розрахунково-касове обслуговування. Економічний ефект від впровадження складає близько 480 тис.грн. на рік.

2.3 Перегляд істотних умов договорів на охорону об'єктів, розірвання існуючих та укладання нових договорів на економічно вигідних умовах. Економічний ефект від впровадження складає близько 90 тис.грн. на рік.

2.4 Оптимізація витрат на оренду приміщень. Економічний ефект від впровадження складає близько 100 тис.грн. на рік.

2.5 Впровадження системи електронного документообігу. Економічний ефект від впровадження складає близько 185 тис.грн. на рік.

3.Збільшення доходів.

3.1 Видача технічних умов на розробку проектів по підключенню об'єктів до мереж водопроводу та каналізації. Економічний ефект від впровадження складає близько 50 тис.грн. на рік.

3.2 Узгодження топозйомок землеустрою, мереж підземних та надземних комунікацій і споруд на форматі до А3. Економічний ефект від впровадження складає близько 10 тис.грн. на рік.

3.3 Підвищення збору грошових коштів від населення за рахунок використання пристрою по відключенню абонентів від системи

водовідведення УОКС. Економічний ефект від впровадження складає понад 500 тис.грн. на рік.

3.4 Надання освітніх послуг стороннім організаціям, фізичним особам та безробітним, які направляються державною службою зайнятості та навчаються за її рахунок. Економічний ефект від впровадження складає понад 20 тис.грн. на рік.

4. Оптимізація витрат на персонал.

4.1 Зменшення фонду робочого часу за рахунок надання працівникам відпустки без збереження заробітної плати згідно Закону України «Про відпустки», застосування неповного робочого дня, тижня. Економічний ефект від впровадження складає понад 3100 тис.грн. на рік.

4.2 Оптимізація витрат на додаткову заробітну плату за рахунок запровадження дієвого механізму регулювання розмірів преміювання в залежності від поточного фінансово-економічного стану підприємства, впорядкування надання доплат та надбавок, відміни нарахування премії на доплату за виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника та поєднання професій. Економічний ефект від впровадження складає понад 750 тис.грн. на рік.

4.3 Реорганізація структури управління підприємством та скорочення адміністративно-управлінського персоналу. Економічний ефект від впровадження складає близько 800 тис.грн. на рік.

Підприємство має на утриманні об'єкти соціально-культурного призначення, а саме клуб, їдальню та базу відпочинку. Витрати на їх утримання у 2009 році склали 1540 тис. грн. Запропоновано створення на базі існуючих об'єктів соціально-культурного призначення самостійних суб'єктів господарювання при залученні зовнішнього інвестиційного капіталу.

Основним дебітором КП «Водоканал» є підприємства теплових мереж, розмір заборгованості яких за послуги водопостачання становить 97,7 млн. грн., або більше 53 % всієї дебіторської заборгованості КП «Водоканал». Заборгованість є безспірною, вона підтверджена двосторонніми актами

звірки розрахунків, підписаними повноваженими представниками КП «Водоканал» та підприємств теплових мереж за результатами кожного місяця з надання послуг з водопостачання та водовідведення. У зв'язку з тим, що підприємства теплових мереж самі знаходяться у скрутному становищі і не в змозі своєчасно розраховуватись за одержані послуги з водопостачання, пропонується прийняття на прямих платежах населення, яке мешкає у житловому фонді комунальної власності, за питну воду у складі гарячого водопостачання. Це дозволить додатково одержати кошти у розмірі понад 70 млн. грн. на рік.

Другим основним дебітором КП «Водоканал» є населення, розмір заборгованості якого за послуги водопостачання та водовідведення складає 70,8 млн. грн., або 39% всієї дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги.

Враховуючи, що заборгованість підприємств теплових мереж та населення перед КП «Водоканал» практично носить характер безнадійних та сумнівних боргів можливі фактори ризику. При неповному задоволенні вимог кредиторів та неможливості отримання додаткового прибутку, у розмірі передбаченому антикризовими заходами, а також при неповерненні заборгованості підприємствами теплових мереж та населенням доцільно залучення інвесторів, в порядку, передбаченому діючим законодавством.

Зведена інформація про економічні результати від впровадження запропонованих заходів наведена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Економічні результати від впровадження запропонованих заходів

Назва заходів	Економічний ефект, тис. грн.
Модернізація виробничого процесу для вивільнення енергоресурсів	1445
Зменшення витрат та інші організаційні заходи	955

Збільшення доходів, у тому числі:	70 580
прийняття на прями платежі населення за питну воду у складі гарячого водопостачання	70 000
Оптимізація витрат на персонал	4650
Створення на базі об`єктів соціально-культурного призначення самостійних суб`єктів господарювання	1540
Разом	79 170

Одержання додаткових коштів буде залежати від оплати послуг за водопостачання та водовідведення. При не стовідсотковій оплаті кошти, отримані за рахунок економічного ефекту, можуть бути використані на витрати поточної діяльності та сплату податків. Суттєвий вплив на економічні результати буде мати державна політика в сфері ціноутворення на послуги централізованого водопостачання та водовідведення. Тарифи на послуги водопостачання та водовідведення повинні затверджуватись на економічно-обгрунтованому рівні. Необхідно запровадити механізм оперативного коригування тарифів, у разі змін цін на електроенергію, матеріальні ресурси, мінімального рівня заробітної плати, податків і зборів.

Щоб вивести водопостачальні підприємства із боргової ями та покращити їх фінансовий стан, необхідно передбачити надання субвенції з державного бюджету на погашення різниці в тарифах на послуги з водопостачання та водовідведення.

Для модернізації системи водопостачання та водовідведення необхідно щорічно передбачати в Державному бюджеті України та в місцевих бюджетах реальні кошти на виконання Законів України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства та «Про Загальнодержавну програму «Питна вода України. Протягом 1-2 років провести технічне переоснащення фільтрувальних станцій підприємств підгалузі, прискорити створення вітчизняного

виробництва і широке впровадження у практику очистки питної води високоефективних коагулянтів, нових високотехнологічних фільтрувальних завантажувальних матеріалів на основі антрацитового вугілля та карбонатних природних мінералів.

Зважаючи на обмеженість водних ресурсів, для раціонального їх використання, приділити особливу увагу обліку спожитих послуг централізованого водопостачання та водовідведення, включаючи перехід на сучасні засоби обліку з високим класом точності.

З метою виключення суперечностей в законодавчих актах, які регулюють відносини у сфері централізованого водопостачання та водовідведення необхідно прийняти пакет відповідних законодавчих актів, які б чітко регламентували діяльність підприємств житлово-комунального господарства, зокрема при взаємовідносинах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, теплопостачальних підприємств, балансоутримувачів житлового фонду, органів різних рівнів влади.

З метою зниження витрат на очищення води та забезпечення якості питної води відповідно санітарним нормам, не допускати забруднення джерел водопостачання агресивними стічними водами, що пов'язане з діяльністю промислових і сільськогосподарських підприємств та зношеністю каналізаційних очисних споруд, неспроможних забезпечити якісну очистку стоків.

Невід'ємною частиною оздоровлення підприємства є програма фінансового оздоровлення, яка спрямована на створення надійної фінансової бази для прискорення виробничого і соціального розвитку; підвищення активності фінансових стимулів; інтенсифікацію виробництва та його збалансованість. Її реалізація багато в чому залежить від рівня та постановки фінансового планування, що визначає рух фінансових ресурсів та їх відповідність матеріальним ресурсам, забезпечує реальне використання економічних важелів, органічне поєднання товарно-грошових відносин і механізму менеджменту економіки підприємства.

1. Заходи, спрямовані на подальше функціонування боржника.

Розуміючи неможливість ліквідації боржника та незворотні негативні наслідки припинення діяльності КП «Водоканал», ці заходи відображають зацікавленість кредиторів, органу, уповноваженого управляти комунальним майном, контрагентів КП «Водоканал» у продовженні діяльності боржника як суб'єкта господарювання.

3. Заходи, спрямовані на зниження собівартості послуг водопостачання та водовідведення, шляхом модернізації виробничого процесу.

Пропонується заощадження енергоресурсів без додаткових витрат за рахунок оптимізації режимів експлуатації котлів центральних очисних споруд та строків хлорування стічних вод.

Не дивлячись на непросте становище КП «Водоканал», необхідно також шукати додаткові інвестиції у модернізацію та реконструкцію виробничих потужностей. З метою зниження споживаної електроенергії за допомогою інвестицій планується заміна існуючих електродвигунів на менш енергоємні.

4. Організаційні заходи, спрямовані на зменшення витрат. В цілому не потребують додаткових коштів і націлені на зменшення витрат на сплату мита при зверненні в суди, розрахунково-касове обслуговування, охорону об'єктів, аренду приміщень, шляхом їх оптимізації. Впровадження системи електронного документообігу потребує затрат у розмірі 100 тис. грн., але за рік економчний ефект від впровадження цієї системи складе близько 185 тис. грн.

5. Заходи, спрямовані на збільшення доходів. Розроблено заходи зі збільшення доходів як від реалізації послуг водопостачання так і інших доходів підприємства. Збільшення доходів від реалізації послуг водопостачання запроваджується за рахунок підвищення збору грошових коштів від населення шляхом використання пристрою по відключенню абонентів від системи водовідведення, а

також прийняття на прями платежі населення за питну воду у складі гарячого водопостачання. Збільшення інших доходів підприємства запроваджується за рахунок надання додаткових платних послуг за видачу технічних умов на розробку проектів по підключенню об'єктів до мереж водопроводу та каналізації, узгодження топозйомок землеустрою, мереж підземних та надземних комунікацій і споруд, надання освітніх послуг стороннім організаціям, фізичним особам та безробітним, які направляються державною службою зайнятості та навчаються за її рахунок з навчання по робочим професіям, на які підприємство має ліцензію.

б. Заходи, спрямовані на скорочення витрат на персонал.

Планом антикризових заходів передбачається оптимізацію витрат на персонал проводити в декількох напрямках, а саме:

- зменшення фонду робочого часу;
- оптимізація витрат на додаткову заробітну плату;
- реорганізація структури управління та скорочення адміністративно-управлінського персоналу.

Реорганізацію структури управління та скорочення адміністративно-управлінського персоналу пропонується провести за рахунок реорганізації структурних підрозділів та формування структури управління за принципом процесного підходу.

Економічний ефект від впровадження цих заходів складає близько 4650,0 тис. грн. Скорочення персоналу, у тому числі звільнення працівників, проводити згідно діючого законодавства з забезпеченням у повному обсязі заходів, що включені до колективного договору.

б. Виведення об'єктів соціально-культурного призначення.

Підприємство має на утриманні об'єкти соціально-культурного призначення. З метою зменшення витрат пропонується створення на базі існуючих об'єктів соціально-культурного призначення самостійних суб'єктів господарювання при залученні зовнішнього інвестиційного капіталу.

7.Заходи з фінансової реструктуризації.

Фінансова реструктуризація – це комплекс заходів щодо погашення простроченої заборгованості підприємства, спрямований на зміну структури власного капіталу та зобов'язань підприємства з метою його фінансового оздоровлення і підвищення інвестиційної привабливості.

Фінансова реструктуризація прямо та безпосередньо не пов'язана із виробничою діяльністю боржника, та проводиться з метою підвищення ефективності використання активів КП «Водоканал», перед усім грошових коштів.

Застосування такого заходу, як виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань, мало ймовірно. Майно боржника належить до комунальної власності міста. Додаткових джерел фінансування боржника в бюджеті міста не передбачено.

3.2 Економічна оцінка запропонованих заходів

Умовою життєздатності підприємства й основою його розвитку в конкурентному середовищі є його стабільність та стійкість. На них впливають різні причини, які можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення. Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності.

Фінансова стійкість підприємства є однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем його

залежності від кредиторів та інвесторів. За різних умов, в яких функціонує підприємство, останнє для досягнення фінансової стабільності проходить різні етапи. Так, в умовах кризи підприємство може досягати фінансової стабільності за такими етапами:

1. Ліквідація поточної неплатоспроможності підприємства;
2. Відновлення фінансової стійкості (фінансової рівноваги у короткостроковому періоді);
3. Забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді [23].

Фінансова стабільність підприємства, з одного боку, - це економічний процес, а з іншого – економічна категорія.

Як економічний процес, фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення його економічного зростання.

Як економічна категорія, фінансова стабільність – це сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження підприємством абсолютної або нормальної фінансової стійкості при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні найбільш вагомих зовнішніх чинників. Отже, фінансова стабільність – це спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги, при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами [18].

Складовими елементами фінансової стабільності є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість. Основними із цих складових фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова стійкість.

У системі складових елементів фінансової стабільності підприємства фінансова стійкість займає одне із головних місць. Тому необхідним є пошук шляхів досягнення певного ступеня фінансової стійкості підприємства. Для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначати конкретний рівень фінансової стійкості та здійснювати її кількісну оцінку. Велике значення мають визначення «певного ступіня» фінансової стійкості, низки чинників, що обумовлюють межу стійкості, обґрунтованості методичних підходів до її оцінки, особливо в умовах економіки кризового періоду. Кожне підприємство має визначити межу своєї фінансової стійкості. Недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності, а надлишкова – сприятиме створенню «зайвих» запасів та резервів, у зв'язку з чим зростуть витрати на їх утримання, спостерігатиметься недоотримання прибутку та гальмування темпів економічного розвитку підприємства.

Визначення стандартизованої межі фінансової стійкості є складним процесом. Кожне підприємство функціонує та здійснює свою операційну діяльність в умовах певного економічного середовища. Щодо підприємства існує низка чинників макроекономічного характеру, на які підприємство впливати не зможе, але зворотній їх вплив на ефективність діяльності підприємства, його ліквідність, платоспроможності фінансову стійкість досить значний. На кожному етапі розвитку підприємства вплив чинників макроекономічного характеру є значним, але особливо їх значущість зростає на такій стадії розвитку системи, як економічна криза. Внутрішні чинники, які впливають на фінансову стійкість, відображають специфіку діяльності самого підприємства.

Внутрішня стійкість підприємства відображає такий стан його трудового потенціалу, матеріально-речової й вартісної (грошової) структур виробництва і таку його динаміку, при якій забезпечуються стабільно високі натурально-речові і фінансові результати функціонування підприємства. В

основі досягнення внутрішньої стійкості підприємства лежить своєчасне й гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами його діяльності.

Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації (звичайно, своєчасної оплати за поставлену продукцію, надані послуги, виконані роботи) й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо. Іншими словами, загальна стійкість підприємства передбачає насамперед такий рух його грошових коштів, який забезпечує постійне перевищення доходів над витратами [18].

Саме така ситуація виражає зміст фінансової стійкості, яка є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства відображає такий стан його фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва і реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення.

Водночас ринкове підприємство не влаштовує і надлишкова фінансова стійкість. У цьому разі виникають умови гальмування розвитку, тому що підприємство буде не в змозі скорочувати свої затрати під тиском конкурентів через накопичення надлишкових запасів і резервів та відтягнення, таким чином, капіталу з виробничого процесу.

Фінансова стійкість тісно пов'язана з кредитоспроможністю. Кредитоспроможність характеризується тим, наскільки вчасно підприємство розраховується з кредиторами, наскільки проявляється його здатність при необхідності мобілізувати грошові засоби з різних джерел на прийнятних умовах тощо. Однак найважливіший фактор кредитоспроможності підприємства – це поточний фінансовий стан підприємства та перспектива його зміни.

Коли у підприємства протягом певного періоду спостерігається тенденція до зниження рентабельності, то падає і його

кредитоспроможність. Зміна фінансового стану підприємства в гірший бік у зв'язку зі зниженням рентабельності може зумовити й загрозові наслідки в результаті дефіциту грошових засобів – зменшення платоспроможності й ліквідності [12].

Отже, фінансова стійкість це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів і визначається як результативність розміщення активів, при якому забезпечується розвиток виробництва – на основі зростання прибутку й активів при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності.

Таким чином, фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів.

Основні показники фінансової стабільності:

Коефіцієнт незалежності (автономії) – цей коефіцієнт характеризує частку власних коштів підприємства в загальній сумі коштів. Що вищий цей коефіцієнт, то більше підприємство є фінансово стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів.

$$K_{\text{фн.}} = \text{власний капітал} / \text{валюта балансу} \quad (3.1)$$

$$K_{\text{н.}} = (1\,061\,086 / 1\,273\,586) \cdot 100 = 83,31 \% - \text{прогнозний рік}$$

$$K_{\text{н.}} = (1\,021\,112 / 1\,271\,723) \cdot 100 = 80,29 \% - 2022 \text{ рік}$$

Коефіцієнт незалежності підприємства свідчить про те, що в прогнозному році в порівнянні з 2009 роком частка власного капіталу збільшилась з 80,29 % до 83,31 %. Це свідчить про те, що підприємство стало більш незалежним від зовнішніх кредиторів.

Проте, цей показник важливий для кредиторів, оскільки в них є впевненість щодо повернення своїх внесків. Тобто, чим більша частка власного капіталу і менша позикового, тим менший фінансовий ризик.

Коефіцієнт фінансової залежності

$$\text{Кфз.} = \text{валюта балансу} / \text{власний капітал} \quad (3.2)$$

$$\text{Кфз} = 1\,273\,586 / 1\,061\,086 = 1,20 \text{ – прогнозний рік}$$

$$\text{Кфз} = 1\,271\,723 / 1\,021\,112 = 1,25 \text{ – 2022 рік}$$

Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта автономії власного капіталу. Зменшення цього показника в динаміці означає зменшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу.

$$\text{Кмвк} = \text{Власні кошти (2 розділ активу) – поточні зобов'язання (4 розділ пасиву)} / \text{Власний капітал} \quad (3.3)$$

$$\text{Км.} = 194\,514 - 97\,062 / 1\,061\,086 = 0,092 \text{ – прогнозний рік}$$

$$\text{Км.} = 191\,583 - 104\,029 / 1\,021\,112 = 0,086 \text{ – 2022 рік}$$

Цей коефіцієнт показує, яка частка власного капіталу використовується для фінансової поточної діяльності, тобто яку частину вкладено в оборотні кошти, а яка капіталізована.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами.

$$\text{Кзоб} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{\text{Оборотні активи}} \quad (3.4)$$

$$\text{К зоб.} = (194\,514 - 97\,062) / 194\,514 = 0,50 \text{ – прогнозний рік}$$

$$\text{К зоб.} = (191\,583 - 104\,029) / 191\,583 = 0,46 \text{ – 2022 рік}$$

Мінімальне значення цього показника 0,1. Якщо показник опускається нижче цього значення, то структура визначається незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним.

Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів розкривається як відношення необоротних коштів до власного капіталу

$$K_{сп} = \text{Розділ 1 активу балансу} / \text{Розділ 1 пасиву} \quad (3.5)$$

$$K_{сп} = 1\,078\,998 / 1\,061\,086 = 1,02 \text{ – прогнозний рік}$$

$$K_{сп} = 1\,080\,017 / 1\,021\,112 = 1,06 \text{ – 2022 рік}$$

Цей показник характеризує рівень забезпечення необоротних активів власними коштами. При значенні цього показника більшому за 0,8 роблять висновки про залучення довгострокових позик і кредитів для формування частини необоротних активів та їх збільшення на кінець року.

Коефіцієнт відношення виробничих активів і вартості майна

$$K_{в.} = \text{Виробничі активи} + \text{розділ 3 активу} / \text{Валюта балансу} \quad (3.6)$$

$$K_{в.} = 42\,828 + 1\,033\,843 + 74 / 1\,273\,586 = 0,845 \text{ – прогнозний рік}$$

$$K_{в.} = 38\,927 + 1\,039\,377 + 123 / 1\,271\,723 = 0,848 \text{ – 2022 рік}$$

Мінімальне нормативне значення цього показника 0,5. А отже, це говорить про наявність виробничих можливостей підприємства.

Прогнозований баланс активів і пасивів підприємства після впровадження організаційно-економічних заходів наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Прогнозований баланс активів і пасивів підприємства після впровадження організаційно-економічних заходів

Назва	Код рядка	2022 рік	Прогнозний рік	Абсолютне відхилення
1	2	3	4	5
Актив				
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:				
залишкова вартість	010	1 320	772	- 548
первісна вартість	011	1 736	1 632	- 104
знос	012	(416)	(860)	444
Незавершене будівництво	020	38 927	42 828	3 901
Основні засоби:				

залишкова вартість	030	1 039 377	1 033 843	- 5 534
первісна вартість	031	2 957 596	2 988 334	30 738
знос	032	(1 918 219)	(1 954 491)	36 272
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	-	-	-
інші фінансові інвестиції	045	393	392	- 1
Відстрочені податкові активи	060	-	1 163	1 163
Усього за розділом I	080	1 080 017	1 078 998	- 1 019
II. Оборотні активи				
Виробничі запаси	100	5 771	5 640	- 131
Товари	140	29	26	- 3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				
чиста реалізаційна вартість	160	161 174	159 774	-1 400
первісна вартість	161	161 207	160 145	-1 062
резерв сумнівних боргів	162	(33)	(371)	(338)
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	170	-	-	-
за виданими авансами	180	1 082	1 100	18
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	1 049	1 104	55
Грошові кошти та їх еквіваленти: в національній валюті	230	434	3 214	2 780
в іноземній валюті	240	13 465	14 150	685
Інші оборотні активи	250	8 579	9 506	930
Усього за розділом II	260	191 583	194 514	2 931
III. Витрати майбутніх періодів	270	123	74	- 49
Баланс	280	1 271 723	1 273 586	1 863

1	2	3	4	5
Пасив				
I. Власний капітал				
Статутний капітал	300	115 352	115 352	0
Інший додатковий капітал	330	873 367	877 427	4 060
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	32 393	68 307	35 914
Усього за розділом I	380	1 021 112	1 061 086	39 974
II. Забезпечення наступних виплат і платежів				
Забезпечення виплат персоналу	400	7 839	9 948	2 109
Цільове фінансування	420	44 485	45 993	1 508
Усього за розділом II	430	52 354	55 941	3 587
III. Довгострокові зобов'язання				
Довгострокові кредити банків	440	93 631	59 497	- 34 134
Відстрочені податкові зобов'язання	460	627	0	- 627

Усього за розділом III	480	94 258	59 497	- 34 761
IV. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	500	3 762	0	- 3 762
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	26 752	23 199	-3 553
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	33 343	31 674	- 1 669
Поточні зобов'язання за розрахунками:				
з одержаних авансів	540	2 283	2 725	442
з бюджетом	550	8 045	12 749	4 704
з позабюджетних платежів	560	16	55	39
зі страхування	570	3 086	2 419	- 667
з оплати праці	580	6 853	5 258	- 1 595
Інші поточні зобов'язання	610	19 889	18 983	-906
Усього за розділом IV	620	104 029	97 062	- 6 967
Баланс	640	1 271 723	1 273 586	1 863

Аналізуючи зміни в балансі, головне, що підприємство в наслідок проведених заходів, змогло зменшити свої виробничі запаси на 131 тис. грн., зменшити дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги на 1 400 тис.грн., збільшити власний капітал на 39 974 тис. грн., зменшити довгострокові зобов'язання на 34 761 тис.грн. та поточні зобов'язання на 6 967 тис.грн.

Далі розраховуються показники рентабельності підприємства після проведених заходів.

Коефіцієнт рентабельності активів (Кра) [5]:

$$K_{ра} = \Phi.2 \text{ p.220(p.225)} / \Phi.1((\text{p.280(гр.3)} + \text{p.280(гр.4)}) / 2) \quad (3.7)$$

$$\begin{array}{l} \text{К-т рентабельності} \\ \text{активів на прогнозний} \\ \text{рік} \end{array} = \frac{30\,500}{(1\,271\,723 + 1\,273\,586) / 2} = 0,02$$

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Крвк) [5]:

$$K_{рвк} = \Phi.2 \text{ p.220(p.225)} / \Phi.1((\text{p.380(гр.3)} + \text{p.380(гр.4)}) / 2) \quad (3.8)$$

$$\begin{aligned} &\text{К-т рентабельності} \\ &\text{власного капіталу} \\ &\text{на прогнозний рік} \end{aligned} = \frac{30\,500}{(1\,021\,112 + 1\,061\,086) / 2} = 0,03$$

Коефіцієнт рентабельності діяльності (Крд) [5]:

$$\text{Крд} = \Phi.2 \text{ р.220(225)} / \Phi.2 \text{ р.035} \quad (3.9)$$

$$\begin{aligned} &\text{Коефіцієнт рентабельності} \\ &\text{діяльності на прогнозний рік} \end{aligned} = \frac{30\,500}{351\,687} = 0,09$$

Коефіцієнт рентабельності продукції (Крп) [5]:

$$\text{Крп} = \Phi.2 (\text{р.100(105)} + \text{р.090} - \text{р.060}) / \Phi.2 (\text{р.040} + \text{р.070} + \text{р.080}) \quad (3.10)$$

$$\begin{aligned} &\text{Коефіцієнт рентабельності} \\ &\text{продукції на прогнозний} \\ &\text{рік} \end{aligned} = \frac{41\,847 + 3\,667 - 5\,715}{260\,760 + 26\,309 + 24\,819} = 0,13$$

Найяскравішим свідченням змін після проведених заходів буде аналіз коефіцієнтів діяльності до і після заходів (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Розрахунок показників прибутковості діяльності підприємства під впливом запропонованих заходів

Показник	2022	Прогнозний рік	+/-
Коефіцієнт рентабельності активів	0,01	0,02	+ 0,01
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,01	0,03	+ 0,02
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,03	0,09	+ 0,06
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,10	0,13	+ 0,03

Показники рентабельності хоч і не великі, проте спостерігається тенденція до збільшення. Отож, тенденція покращення фінансового стану прослідковується, а значить заходи запропоновані мають позитивний ефект.

Висновки до третього розділу

Сьогодні, коли система галузевого планування втратила своє значення і повністю зруйнована, на більшості підприємств з водопостачання та водовідведення не приділяється необхідної уваги фінансовому плануванню через нестабільність фінансової системи. Разом із тим, відмова від фінансового планування рівнозначна відмові від розробки заходів фінансового забезпечення розвитку підприємства, що приводить до фінансової нестабільності.

Загальний економічний ефект від впровадження організаційно-економічних заходів для покращення фінансового стану комунального підприємства «Водоканал» складає 79 170 тис.грн.

Завдяки пропонованим заходам, спостерігається тенденція до збільшення показників рентабельності підприємства.

Отже, тенденція покращення фінансового стану прослідковується, а значить запропоновані заходи мають позитивний ефект.

ВИСНОВКИ

В наш час банкрутство — це невід'ємний елемент ринкової економіки.

Згідно Українського законодавства, банкрутство, - це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

З економічної точки зору, неспроможність платіжна – це ні що інше, як неплатоспроможність, тобто відсутність грошових коштів для оплати зобов'язань. А встановлення факту майнової неспроможності (недостатності для задоволення зобов'язань всього майна боржника) – банкрутство.

Існують такі види банкрутства:

1. Приховане банкрутство: навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності через подання недостовірних даних.

2. Фіктивне банкрутство: проявляється у випадку, коли у боржника при подачі заяви до господарського суду є можливість задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі, проте він їх не задовольняє.
3. Навмисне банкрутство – це свідоме доведення суб'єкту підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності.
4. Технічне банкрутство. Характеризує стан неплатоспроможності підприємства, викликаного істотним простроченням його дебіторської заборгованості. При цьому дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість, а сума його активів значно перевершує об'єм фінансових зобов'язань.

В Україні прикладом державної методики діагностики кризового стану є «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затверджені наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14. Вони передбачають ідентифікацію стану неплатоспроможності підприємства та визначають правила прийняття рішень стосовно економічних ознак фіктивного банкрутства, приховування банкрутства та доведення до банкрутства, завершення санаційних процедур.

Об'єктом дипломної роботи було комунальне підприємство «Водоканал», основним предметом діяльності якого є забезпечення безперебійного постачання населенню, підприємствам, організаціям міста й області (Запорізький, Вільнянський та Новомиколаївський райони) питної води та очищення каналізаційних стоків.

В результаті проведеного аналізу фінансового стану підприємства можна підкреслити основні проблемні моменти:

По-перше: недостатність оборотних засобів для покриття своїх боргів, бо коефіцієнт покриття в усіх трьох роках менший за нормативне значення (нормативне значення > 2) і складає 1,65, 1,69, 1,84. По-друге: підприємство

не має достатньо грошових коштів для покриття поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,12, 0,14, 0,13) в усіх трьох роках менше за нормативне значення (норматив $> 0,2$). Хоча підприємство має чистий оборотний капітал, в 2020 році – 57 804 тис. грн., в 2021 році – 70 608 тис.грн., в 2022 році – 87 554 тис.грн., та ефективність його використання залишається низькою, тому що в структурі оборотних активів частка дебіторської заборгованості складає: в 2020 - 2021 роках – 83%, в 2022 році – 85%. По-третє: отриманий кредит в банку став тягарем в діяльності підприємства, підприємство ледь впорується з наслідками сплати тіла кредиту та відсотків за кредит. По-четверте: за 2020 – 2022 роки кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги зросла на 17%, дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги за цей період збільшилась майже на 47% . Можна зробити загальний висновок щодо фінансового стану підприємства за три роки, незважаючи на те, що підприємство має досить високі показники фінансової стійкості (коефіцієнти швидкої ліквідності, чистого оборотного капіталу), та показники його ділової активності зростають, рентабельність підприємства залишається дуже низькою. Підприємство має високий рівень зносу основних виробничих фондів (майже 70%), високу собівартість продукції, понаднормативні втрати води в інженерних мережах складають 42,6% в порівнянні з плановими (нормативними) 28,4%, не проводяться ефективні заходи щодо їх зменшення. Тобто не в повному обсязі використовуються кошти, передбачені тарифами, на проведення капітальних та поточних ремонтів водопровідних мереж. Крім того, на підприємстві із року в рік спостерігається падіння обсягів реалізації послуг та поряд з цим збільшення, як виробничих, так і невиробничих витрат, що свідчить про те, що на підприємстві не проводяться ефективні заходи щодо зниження затратної частини та збільшення доходної. Так, зріст адміністративних витрат на підприємстві за три роки склав майже 68%. Зріст дебіторської заборгованості свідчить про недоотримання доходів від надання послуг з водопостачання та водовідведення та неефективність заходів щодо

стягнення цієї заборгованості зі споживачів. Недостатність обігових коштів робить неспроможним підприємство інвестувати в оновлення, реконструкцію та модернізацію основних засобів. Все це свідчить про важкий, предкризовий стан підприємства.

Кількісний індикатор «Z-рахунок Альтмана» є одним з множини фінансово-економічних інструментів визначення кризового стану підприємства та подальшого застосування процедур банкрутства.

При усіх перевагах кризового індикатора Альтмана, він має певні недоліки, що не дають можливості повністю довіряти отриманим розрахункам і знижують приведену вище ймовірність визначення можливості виникнення кризового стану. Неможливість повної довіри та достатньої достовірності до індикатора Альтмана складається у тому, що однією з його складових є показник «Ринкова вартість акцій», який, на данному етапі розвитку інфраструктури ринку, може бути визначений лише для підприємств, що мають усталені показники по фондовому ринку відповідно до ціни власних акцій. Саме цей факт істотно обмежує застосування індикатору Альтмана для усіх підприємств України.

Підводячи підсумок прогнозування ймовірності банкрутства за «Z-рахунком Альтмана», ми бачимо, що «Z-рахунок» в 2022 році порівняно з 2020 роком зростає, але його розмір залишається дуже низьким (2020 рік -0,4 бали; 2021 рік - 0,39 балів; 2022 рік - 0,52 бали). Згідно бальної оцінки можливості банкрутства, якщо «Z-рахунок» менше 1,8 бала, то вірогідність банкрутства підприємства дуже висока. Таким чином, вірогідність банкрутства комунального підприємства «Водоканал» за «Z-рахунком Альтмана» у продовж 2020-2022 років дуже висока.

В третьому розділі пропонується система заходів по виводу комунального підприємства «Водоканал» з кризового стану, а саме:

1. Модернізація виробничого процесу для вивільнення енергоресурсів за рахунок заміни існуючих електродвигунів на менш енергоємні, оптимізації режимів експлуатації котлів центральних очисних споруд та

строків хлорування стічних вод. Економічний ефект від впровадження складає 1 445 тис.грн.

2.Проведення організаційних заходів зі зменшення витрат за рахунок зменшення витрат на сплату мита при зверненні в суди, оптимізації витрат на розрахунково-касове обслуговування, охорону об'єктів, аренду приміщень. Впровадження системи електронного документообігу. Економічний ефект від складає 955 тис.грн.

3. Проведення заходів зі збільшення доходів як від реалізації послуг водопостачання так і інших доходів підприємства, за рахунок підвищення збору грошових коштів від населення шляхом використання пристрою по відключенню абонентів від системи водовідведення, прийняття на прями платежі населення за питну воду у складі гарячого водопостачання та за рахунок надання додаткових платних послуг. Економічний ефект від впровадження складає 70 580 тис.грн.

4.Оптимізація витрат на персонал за рахунок зменшення фонду робочого часу, оптимізації витрат на додаткову заробітну плату, реорганізації структури управління підприємством та скорочення адміністративно-управлінського персоналу. Економічний ефект від впровадження складає 4 650 тис.грн.

5. Виведення об'єктів соціально-культурного призначення з балансу підприємства та створення на базі існуючих об'єктів соціально-культурного призначення самостійних суб'єктів господарювання. Економічний ефект від впровадження складає 1 540 тис.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відомості Верховної Ради України.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2344-ХІІ від 14.05.1992 р. із змінами та доповненнями.
3. Закон України «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» № 1869-IV від 24.06.2004 р.
4. Закон України «Про загальнодержавну програму «Питна вода України на 2006-2020 роки» № 2455-IV від 03.03.2005 р.
5. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Мінекономіки України 19.01.2006 р. № 14 – www.bankrut.kiev.ua.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1. «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р..
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2. «Баланс»: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.
8. Вісник податкової служби України № 37-38, жовтень 2009 р.- с.63.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. з наступними змінами.

10. Бень О. Планування рентабельності підприємства / О. Бень // Економіка України. – 2000. - № 2.- С. 40-45.
11. Беседін В.Н. Створення, становлення і формування системи планування в Україні / В.Н. Беседін // Економіка України. – 2002. - № 5.- С. 12-18.
12. Білик М.Г. Аналіз фінансової стабільності та стійкості підприємства / М.Г. Білик // Довідник економіста. – 2004. – № 15. - С. 53-59.
13. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2005. - № 3. – С. 117-129.
14. Верхогляд О.В. Аналіз фінансового стану підприємства на підставі даних фінансової звітності / В.О. Верхогляд // Баланс. – 2012. - № 11. – С. 43-52.
15. Дєдов Д. Ознаки неспроможності як критерій ефективності нового Закону про банкрутство / Д. Дєдов // Хозяйство и право.- 1999. -№ 8.- С. 30-36.
16. Жовновач Р.І. Планування діяльності підприємства / Р.І. Жовновач // Фінанси України. – 2004. - № 1. – С. 6-9.
17. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю.Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2006. - № 1. – С. 116-121.
18. Захарченко В.И. Економічна стійкість підприємства в перехідній економіці / В.И. Захарченко // Фондовий ринок. – 2001. - № 15. – С. 10-13.
19. Калюжний В.В. Методи визначення ймовірності банкрутства підприємств / В.В. Калюжний, Н.Я. Михайліцька // Ринкова трансформація економіки: Збірник наукових праць. - Х.: ХІБМ. - 2003. - Вип. 7. - С. 89-99.
20. Катаєв А. Плануймо прибуток разом / А. Катаєв // Бізнес-консультант. – 2003. - № 11. – С. 138-147.
21. Гридчина М.В. Фінансовий менеджмент: Курс лекцій. – 3-є вид., - К.: МАУП, 2004. – 160 с.
22. Конспект лекцій «Антикризове управління підприємством» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.if.ua.

23. Керанчук Т.Н. Фінансова стабільність підприємства і методичні оцінки / Т.Н. Керанчук // Економіка України. – 2000. - № 4. – С. 142-149.
24. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / Р.О. Кривицька // Фінанси України. – 2005. - № 3. – С. 138-147.
25. Крупська Н.В. Кредитоспроможність підприємства: поняття та напрями оцінки / Н.В. Крупська // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. - № 9. – С. 11-12.
26. Лігоненко Л.О. Методологія діагностики загрози банкрутства підприємства та напрями її удосконалення / Л.О. Лігоненко // Фінанси України. – 1998.- №8. – С.136-148.
27. Поляков Б.Н. Судові процедури банкрутства в Україні / Б.Н. Поляков // Господарський процес. - 2002. - № 9 - С.22.
28. Рибалка О. Формування системи показників фінансового стану підприємства для оцінки ймовірності банкрутства / О. Рибалка // Економіст: Літопис подій, особистості, ідеї, аналітика й дослідження. – 2005. – № 9. – С. 63-66.
29. Ситник Л.С. Методи прогнозування банкрутства та забезпечення беззбитковості підприємства / Л.С. Ситник // Економіка промисловості. - 2005. - № 1 (3). - С. 96-104.
30. Сокириська І.Т. Діагностика фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством / І.Т. Сокириська // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. - № 6. – С. 3-4.
31. Стефанів Т.В. Поняття банкрутства: окремі теоретично-правові аспекти / Т.В. Стефанів // Юриспруденція: теорія і практика.- 2008.- № 5.- с. 20.
32. Телюкіна М.В. Співвідношення понять «неспроможність» та «банкрутство» в дореволюційному та сучасному праві / М.В. Телюкіна // Юрист. — 2007.—№ 12. — С. 9.
33. Цитович П.П. Очерк основних понять торгового права / П.П. Цитович // — К.: 1996. — с. 23.

34. Кизим Н.А. Оцінка та прогнозування неплатоспроможності підприємств: монографія / Н.А. Кизим. - Міністерство освіти та науки України; Харків. нац. екон. ін-т. - Х.: ІД «ІНЖЕК», 2004.- 144 с.
35. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія / Л.О. Лігоненко. - К.: КНЕУ, 2001.– 473 с.
36. Семенов А.Г. Стратегічні методи підвищення ефективності виробництва на підприємствах: монографія / А.Г. Семенов. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 376 с.
37. Антикризове управління: навчальний посібник / [В.Г. Крижановський, В.І. Лапенков, В.І. Лютер та ін.]; за ред. Е.С. Мінаєєва та В.П. Панагущина. - М.: Видавництво ПРИОР.- 2006. - 432 с.
38. Бородина Е.И. Финансы предприятия: учебник / Е.И. Бородина, Ю.С. Голикова, Н.В. Колчина. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ.- 1995. – 208 с.
39. Булеев І.П. Антикризове управління підприємством / І.П. Тулеев, Н.Є. Брюховецька. - Донецьк: ІСП НАН України, 2004. - 179 с.
40. Буряк Л.Ю. Фінансово-економічний аналіз: підручник / Л.Ю. Буряк, М.В. Римар, М.Т. Биць. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 528 с.
41. Васильев Е.А. Правовое регулирование конкурсного производства в капиталистических странах / Е.А.Васильев. — М., 1989.— 523 с.
42. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
43. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев. - К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
44. Мамутов В.К. Господарське право /В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменський, В.В. Хахулін [та ін.]; ред. В.К. Мамутов. - К.: Юринком, 2002 .- 912 с.
45. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник / С.Ф. Покропивний; за заг. ред. С.Ф. Покропивного. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005.– 528 с.
46. Поляков Б.Н. Процедура банкрутства / Б.Н. Поляков. - К., 2002 р. – 546 с.

47. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / [С.Я. Салига, Н.В. Дацій, С.О.Корецька, Н.В. Нестеренко, К.С. Салига]. – Київ: Центр навч. літ-ри, 2006. – 210 с.
48. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством / Л.С. Ситник. - Донецьк: ІСП НАН України, 2000. - 504 с.
49. Славюк Р.А. Фінанси підприємства: навчальний посібник / Р.А. Славюк, С.К. Реверчук, В.Д. Лагутін. – Київ: ЦУЛ, 2012. – 460 с.
50. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємства: навчальний посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000 р. - 412 с.
51. Тітов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / М.І. Тітов. —Х.: Консум, 2007. — 192 с.
52. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О.О. Шеремет.- Київ, 2005. – 196 с.
53. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш.- К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.